

Per 586/1999/00

10022540,8

COBISS

GORJSKA KNJIZNICA

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

LETNIK II, ŠTEVILKA 8, PREDMEJA, APRIL 2000

GORA

PISMO I

Društvo Gora!

Sem tudi jaz z Gore, in sicer z Otlice, po imenu Zdravka, rojena Vidic, poročena Sušnik. Moj oče je bil Franc Vidic (iz bajte na Hribu), mama pa Marija Likar, poročena Vidic, doma iz Medveduše. Imeli smo hišico na Kamnitnem griču na Otlici, kjer sem se rodila leta 1921. Naš najbližji sosed je bilo župnišče in pa Flegarjevi. V Jugoslavijo smo šli vsi, cela družina, v letih 1928 – 29 in to v Kranj. Sem zelo navezana na mojo Goro in jo vsako leto obiščem. Lep pozdrav in veliko uspeha vam želim!

Zdravka Sušnik, Ljubljana

PISMO II

Naročam se na časopis o Gori. Moj oče je bil rojen na Otlici leta 1899; želel bi imeti stik s svojimi koreninami.

Miloš Likar, Ljubljana

PISMO III

V mesecu juniju ste mi poslali pet številčk časopisa Gora. Ko sem ga pokazal tudi drugim, so bili nad vsebino navdušeni. Eden med njimi je Ivan Bolčina, ki živi v Gorici, v Italiji. Njegov oče je bil Karlo Borjaški, mati pa Metka Librava. Če težje pošiljate časopise v tujino, jih lahko pošljete na moj naslov.

Albin Polanc, Šempeter

PISMO IV

Na Vas se obračam s prošnjo oz. naročilom na časopis GORA. Prosim Vas, da časopis pošiljate redno na naslov mojega očeta: Ivan Likar, Ljubljana...

Sem 'Gorjan' po očetu in me zelo veseli, da ste začeli izdajati ta časopis, za katerega sem zvedel bolj po naključju, od kolega g. dr. Branka Marušiča (zaposlena sva v isti organizaciji, t.j. Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU, kjer vodim založniško dejavnost) in g. Lojzeta Likarja, profesorja iz Ajdovščine. Sam sem po izobrazbi filozof, vendar me Gora in vse v zvezi z dogajanjem tam zelo zanima...

Dr. Vojislav Likar, Ljubljana

PISMO V

Odmev na članek Petra Likarja O PRIIMKU LIKAR (Časopis Gora, letnik II, št. 7, str. 24):

V zvezi z omenjenim prispevkom se je oglasila **Irena Vidmar, por. Loredan – Živanava** s Kovka, letnik 1953. Njen stari oče Jože Vidmar – Živanov (letnik 1897) je bil šuštar. Pri njem so se zbirali ljudje od blizu in daleč in Živanovi so bili na tekočem z vsem, kar se je na tem delu Gore dogajalo. Tudi pošto za Kovk so s Cola prinašali do njih in jo tu puščali.

No, in Irena Živanava pravi, da se nikdar ni govorilo, da bi na Kovku bil zaselek z imenom Likarji. Na Kovku da je en sam Likar (Miroslav Likar – Žgavski, pa še njegov oče je prišel na Kovk z Otlice, od Šmončev).

Kovk (foto Primož Breclj)

Pripis urednika: Avtor članka Peter Likar je res napisal, da je na Kovku zaselek s priimkom Likarji, in navedel, da se pri starejši hiši v tem zaselku reče Pri Šmonovih. Mogoče so mu informatorji narobe povedali in mislili na Šmončevo hišo na Otlici, kjer so se prej res pisali Likar.

DRUGIČ K VOJAKOM

dnevnik (26. 8. 1915 – 6. 1. 1916) IV. del

albert polanc - berte flegarski

Tudi v tej številki spremljamo izjemno zanimivo življensko zgodbo Alberta Polanca, oziroma pričevanja o I. svetovni vojni iz njegovega dnevnika. Berte Flegarski je bil vpoklican julija 1914 v 7. regiment, ki se je kar dvakrat boril v Galiciji. Konec oktobra 1915 je bil Berte prestavljen na soško fronto in bil ranjen v oko. Zdravil se je na Madžarskem, nenadoma pa se dnevniku ni več zaupal. Dnevnik se nadaljuje s ponovnim odhodom k vojakom. Objavljamo dnevnik iz obdobja med 24. decembrom 1915 in 17. decembrom 1917. Za lažje branje smo v dnevniku postavili le nekaj najbolj nujnih ločil, Marjan Polanc pa je poskrbel še za opombe.

Manaža je tukaj ravno taka kakor je bila v Šterntalu na Štajerskem samo ob 10 uri predpoldne smo dobili kave in kruha je bilo tudi več. In pa kantina je bila kjer se je lahko kupilo kar je kateri hotel, seveda drago. Pisal sem domov vsak drugi dan odgovora pa nisem še nič dobil. Na **24. Decembra** to je na sveti Večer okolu

Albert Polanc kot avstroogrski vojak
(foto iz arhiva Marjana Polanca)

5 ure zvečer so nas poklicali gledat Božično drevesce kamor so prišli tudi Rusi in Serbi. Ne da se popisati kako težko pri sercu, ko sem pogledal na okrašeno drevo in sem se spomnil na mlade leta ko sem doma med svojimi ljudmi gledal jaslice. Zdaj pa tukaj med sovražniki (namreč med Rusi in med Serbi) no pa saj tukaj smo bili prijatli in nikdar se ni videlo da bi kateri kakega Rusa ali Serba zaničeval ampak smo jih ljubili kakor brate. Pa saj je tudi naš zdravnik v svojem govoru ki ga je držal pri Božičnim drevesu rekel da jih moramo ljubiti kakor brate in potem ko je zdravnik skončal svoj govor smo dobili vsak en paket. In Rusi in Serbi so tudi dobili, samo nekoliko manše kakor mi. Mi smo dobili en kos putice eno britu ene zapestnice en svinčnik 50 cigaretov in eno škatlo vžigalic...potem smo dobili še čaj in golaš, potem smo pa šli spat. Prej ko sem zaspal sem se še spomnil na naše brate ki se bijejo v bojnih črtah in še na sveti Večer nimajo pokoja. In kje sem bil lani na sveti Večer kako slabo je bilo, ker sem ležal v neki dekungi, ki je tekla voda pod menoj in tako dalje

Na **25. Decembra** na sveti Dan smo šli k maši, ki je bila v Spitalski kapeli ki jo je daroval vojaški Duhovnik. Druziga ni bilo nič posebnega kakor putico sem jedel, ki sem jo snoči

dobil. Na **26. Decembra** dobil pismo od doma od žene in karto od Mirkota torej tapervo pismo tukaj... Od **27. do 30. Decembra** – kot ponavadi samo na **29. Decembra** dobil spet eno karto od doma in v Mesto sem šel na **29. in 30. Decembra**. Na **31. Decembra** seveda tesno mi je bilo pri sercu, ker sem se spomnil na mlade leta kako veseli smo bili da bomo jutri voščili novo leto staršem in prijateljem in da nam bodejo dali dnarja i.t.d. Torej je lahko človek žalosten daleč v tujini čisto sam med tujimi ljudmi pričakujoč kdaj ga bodejo dali spet v tisto s kervjo napojeno in z merličič obloženo bojno črto in morda tudi meni ne bo v novem letu prizanesla sovražnikova krogla in doma bodejo ostali sami brez vsake pomoči, Oče žena otroci i.t.d. S takimi in enakimi misli sem končal leto polno trpljenja in žalosti, leto 1915, potem sem pa legel na posteljo in Bogu daroval trpljenje pretečenega leta in ga prosil naj nam da v novem letu boljše čase.

Dne 1. Januarja 1. 1916 - zjutraj ko sem ustal, mi je voščil novo leto nek prijatelj Slovenec Johan Hočevnar in jast njemu. Potem poldesete ure je bila navadna sveta maša v Špitalski kapeli, druge slovesnosti ni bilo nobene. Tudi danes mi je bilo težko pri sercu, ker tudi danes me niso pustile pri miru misli na prejšnje čase in na dom in tudi danes sem prosil Boga, da bi še srečno prišel domov k svoji družini. Na **2. in 3. Januarja** nič posebnega.

Na **4. Januarja** sem bil na viziti pri Oberstštabsarcti in ta je določil, da morem iti k konštantirungi v Požon in res popoldne ob polštere smo se že odpeljali iz Soprona proti Požonu in v Požon smo prišli ob poldevetih zvečer. Potem smo se peljali po Električni železnici na komando od Garnizjons Spitala, od tam so nas poslali na 13. Abtailung. Tam smo se mogli oprat in potem smo šli spat. Ker pa ni bilo nobene postelje prazne smo mogli spat na tleh. Jast sem legel na neko klop in tam nekoliko zaspal. Potem zjutraj (na 5.) je bila župa, kos kruha, potem je prišel zdravnik in ker smo bili vsi na očeh bolni, nas ni nič vizitiral ampak nas je dal v 16 Abtailung, kjer so bili na očeh bolni, ker vsaka Abtailunga je imela svojo bolezen in res precej po manaži smo šli v 16 Abtailung, kjer je bilo tudi skoraj vse polno, pa vseeno sem dobil eno postelj in sem šel kmalu zvečer spat. Ker nisem prejšno noč skoraj nič spal, pa vseeno nisem mogel dobro spati. Dopadlo se mi pa prav nič ni in nairaj bi bil šel spet naprej od tukaj.

Na **6. Januarja** grem k viziti.

(tu se zapis konča brez kakšnega pojasnila, naprej so strani prazne oziroma so na koncu notesa dodane nekatere zabeleške)

Albert Polanc z očetom in materjo pred I. svetovno vojno (foto iz zapuščine Marjana Polanac)

V soboto **2. Junija 1917** dobim pozivnico, da moram takoj odrinit k vojakom in sicer k 97. Regimentu v Radgono. Torej spravim potrebne stvari v kufer in v nedeljo opoldne, **3. Junija** odrinemo. Ker sta pa šla tudi Franc Prem in Franc Bratina Žimantovski iz dopusta spet nazaj, torej smo šli skupaj in sicer na Zadloh, Črničvrh na Logatec. No pri Meti na Logi tudi nismo pozabili spiti par litrov črniga.

Od doma sem prav z lahkim srcem odšel, ker upam, da bom kmali nazaj prišel, ker imam neko prošnjo vloženo že od poprej. Tako smo toraj odšli in mene je sprejmlil do Preske boter od Polanca, unedva pa njih žene. Na Preski smo se poslovili in smo šli do Šemrla. Tam ga spijemo en liter in potem pa gremo naprej do Figarje. Tam prašamo, če bi nas hotel peljati v Logatec, pa so rekli

da ne morjo. Torej gremo naprej do Bizarja, tam spet prašamo za voznika. Ta nas spet odpravi naprej, toraj gremo naprej. Čeprav je padal dež pridemo v Črničvrh, tam gremo od hiše do hiše, pa nobeden nas ni hotel peljat. Torej ne kaže družega kakor maširat naprej in tako gremo do Predgriž. Tam poprašujemo za voznika in res dobimo enega in ga počakamo, da je nafutral v bližni gostilni in tam spijemo par litrov vina in voznik je že čakal zunaj in mu damo par glažev vina, se vsedemo na voz in odrinemo proti Logatcu. Ker je pa imel dobrija kojnička smo jo kar odkurli čez grič. V Hotedrovšci smo ustavili in smo spili 2 l. vina potem pa naprej. Ko pridemo ven iz vas, voznik nekoliko požene. Ker je pa konj bil čverst, hitro potegne in Prema in Bratina, ki sta zadej sedela, ni bilo več na vozu. Ker ko je kojn ruknil - onedva pa poglavi natla in Prem si je precej razbil glavo. Potem se spravmo nazaj na voz in pridemo okolu 10 ure v Logatec tam damo vozniku jast in Bratina vsak 2 kroni, Prem mu je pa že prej dal 20 kron. V Logatcu smo mogli čakati do poltreh zjutraj **4. Junija**, potem se odpeljemo z vlakom.

Dne **3. Avgusta 1917** sem šel od Bau komp. v Špital v Zagreb. Iz Zagreba sem šel 10. Avgusta 1917 in sem prišel ravno tisti dan **10. Avgusta 1917** v Koprivnico v Spital. Tam sem bil do **16. Oktobra 1917**.

Od tam so me poslali v Rekonvaleszenten Abt. v Mureck. Tam sem bil do 20. Oktobra 1917. potem na **20. Oktobra** so me poslali v Grac na konštantirung, sem bil tam do **29. Oktobra**, potem pridem nazaj v Rek. Abt. v Mureck dne **30. Novembra**.

Na konštantirungi so me napravili sposobnega za bojišče. V Gracu sva bila skupaj z Alojzijem Likar Oblevrškim, tam je bila dobra hrana. Potem ostanem v Rek Abt do **20. Novembra**, ta čas ni bilo nič posebnega. Tu sva bila skupaj par dni z Florijanom Velikonja (Kugijskim), tu so me dvakrat napravili, da morem iti k Stabs ablajlungi v Radgono. Ker so pa ravno takrat rabli nekaj ljudi za rekvirirat, sem prosil poveljnika Rek. Abt. Oberstlaintanta Kermpotič-a, da naj me pusti da bom šel tudi jast Rekvirirat in ta dober

človek, star možak, me je pustil. Ker me je pa tisti dan, ko so šli ti ljudje Rekvirirat, ni bilo doma, ker smo nakladali repo na postaji, torej nisem mogel iti jast, so šli drugi, torej sem jast izostal in tako sem ostal v Rek. Abt do 20. Novembra. Torej **20. Novembra** je bila spet ena partija sestavljena za rekvirirat in tako so tudi mene deli zraven in ravno ta dan bi bil moral iti k Stabs Abt, ko bi ne bil zapisan za rekvirirat.

Torej 20. Novembra smo z veseljem zapustili Mureck in smo se peljali na Feldbach. Zvečer se pripeljemo v Grac, tam smo morali čakati do zjutraj v neki baraki na postaji. Dne **21. Novembra** se peljemo naprej in pridemo okoli 9. ure v Feldbach. Tam gremo na Glavarstvo, tam nas razdelijo v 2 partiji in nas 18 možev pošlejo v Valdsperg. Naš poveljnik je bil Cugsfirar Lavrenčič, dober človek. Okoli ene ure popoldne gremo iz Feldbacha in pridemo v Valdšperg okoli 5. ure, tam nam poiščejo kvartir po dva in dva skupaj. Jast in pa eden od Postojne, Anton Ogrizek, sva bila skupaj pri Leopoldu Stökler - ravno pri najboljši hiši nisva bila, pa vseeno je bilo dosti bolši kakor v Mureku, čeprav je tastara včasih pridgala cel večer in mahtarala s kuhalnico, ker je ravno kuhala, da nas je vse poštrofila s kašo, ker za večerjo je bila kaša. Kruha je bilo dosti, hlebci so bili tako veliki, da nas je jedlo 6 moških in 2 ženski, pa ga nismo mogli pojesti eno četrtino. Skuhali so pa malo in še tisto je bilo čisto. Najbolj čudno se mi je zdelo pa to – en dan so zaklali eno svinjo, pa midva nisva videla nič od te svinje!

Kras med I. svetovno vojno (fotografija z interneta)

22. Novembra začnemo rekvirirat krompir. Res eno težko delo je ljudem krompir vjamat še bolj težko je za ljudi, ker se celo leto martra in dela, v jeseni mu pa proč vzamejo. Dne **25. Novembra** je bila nedelja, torej smo bili prosti in smo šli k maši pol ure daleč v Trautmansdorf. **26. Novembra** smo končali s krompirjam in na 27. Novembra smo šli v sosedno vas v Grub II. Tam sva bila tudi z Ogrizekom pri neki hiši na kvartirju, namreč pri Vagnarju. Ta je bil velik kmet oziroma žena, ker on da je že pred več leti umerl. Tukaj je bilo jako dobro, so kuhali dosti in dobro in pa tudi melšpais je bil pri vsaki jedi. **2. Decembra** nedelja - bili pri maši v Trautmansdorfi.

Dne **3. Decembra** smo končali in šli naprej v Ebersdorf in seveda jast in Ogrizek sva bila spet skupaj pri neki hiši. Ker je bila gospodinja prej, ko se je poročila v nekem farovžu za kuharico, zato je tudi nam dobro kuhala. Dne **6. Decembra** smo končali in šli v Popendorf, tam sva pa slabo zadela z Ogrizekom in sicer sva bila v nekem Mlinu in zraven Velik posestnik. Ali pa vsa nesnaga je iz te hiše doma, zakaj ne veš ali si vštali ali v sobi in ljudje tako priprosti da je malo kedaj kateri pregovoril. Dne **8. Decembra** - praznik Brezmadežno spočetje M.D. smo šli k maši v Gnjas. Dne **9. Decembra** - nedelja smo šli tudi v Gnjas k maši. Dne **11. Decembra** smo končali in šli v Kocendorf, ker je pa ta Ogrizek bil čevljar, je ostal v Popendorfi in je pri nekem kmetu flikal čevlje. Torej sva bila z Cugsfirarjem skupaj na stanovanju in sicer pri Trumarju. No tukaj je bilo še precej dobro, no ljudje so bili priprosti in pa edina hčerka, ki so jo imeli se je zmešala z nekim Serbom in je imela enega 6 mesecev starega Srba, ki pa ni bil doma ampak pri teti, kar pa ona ni povedala, ampak drugi ljudje. Pri tej hiši so bili bogati in gospodar je bil podžupan in je imel enega sina in pa zgoraj omenjeno hčer.

Dne **13. Decembra** oziroma 12. na 13. Decembra je padel prvi sneg in sicer okoli 30 cm. Torej 13. Dec. smo prvič gazli po snegu. Ker smo imeli slabe čevlje ni bilo nič kaj prijazno. Dne **14. Decembra** smo končali in šli naprej v Glaichenberg. Tu sva bila jast in pa Cugsfirar Lavrenčič na stanovanju v nekem hotelu oziroma v neki bolši gostilni. No za hrano ni bilo nič kaj posebnega, krožnikov je bilo dosti ali gor ni bilo nič. Toraj najboljši je bilo pri dobrem kmetu, ta gostilna se je imenovala Hotel Hiršman. Dne **16. Decembra** smo bili pri maši v Glaihanbergu, popoldne sem pa videl nekaj, kar dosedaj še nisem videl, čeprav sem že dosti sveta

prehodil, namreč okolu 11. ure predpoldne pridejo 3 dekleta v gostilno, kjer sva bila z Cugsfirarjem na stanovanju in začnejo piti vino in sicer tako da okolu 1. ure jih noge niso hotele več ubogat. Toraj če so kaj hodile so se mogle opirati ob mizo in stole. Pridružilo se jim je tudi par fantov in en vojak in so ga prav pošteno zlivali v želodec. Ker pa eni, ki je bila najmlaiša, je odpovedal želodec in ni hotel več držati toliko vina v sebi, je začela kozlati kar za mizo pred vsemi. Kako je to lepo, si lahko vsak misli - dvajset let stara deklica vsa pokozlana po novi lepi obleki in v gostilni pred ljudmi. Ko je pa nekoliko odložil želodec je pa začela spati za mizo. Drugi dveji sti pa kričali in se zapletali po sobi in ker so ti fantje ki so bili pri njih, hoteli iti domov, so jih vlačile nazaj v gostilno in tako naprej. Kdaj in kako so šle domov ne vem. Zvečer pride spet par družin bol starih in so bile glih take kakor prejšne, so bile pijane, so kozlale i.t.d.

Foto Primož Breclj

Dne **16. Decembra** je tudi prišel ukaz, da moramo delo ostavit in iti v Feldbach. Toraj smo mislili, da bo treba iti nazaj v Mureck. Dne **17. Decembra** me pošle Cugsfirer v Valdsperg k Ani Rauch po nekaj fižola, ker ga je prejšni večer kupil. Jast grem precej zjutraj po omenjeni fižol, ker smo imeli popoldne iti proč. Ko pridem k omenjeni ženi ki je bila četrto ure daleč od Glaihenberga, mi hitro napravi en velik kos svinske prate, ker so ravno zaklali in ker je bil kos prate velik in ga nisem mogel snesti, mi zavije v papir kar mi je ostalo in še en kos kruha zraven. Jast sem si mislil - še so dobri ljudje na svetu in prav vesel sem bil, ker prej sem mislil, da ne bom imel nič za po poti ako gremo v Mureck. Posebno pa ko mi prinese še en koš jabolk in ko me vidi kako z veseljem sprejemem njeni dar, ji zablesti solza v očeh ker tudi ona je imela sina pri vojaki. Potem vzamem fižol se lepo zahvalim in poslovim in grem.

(se nadaljuje)

24. decembra - ... in kje sem bil lani na sveti Večer ... - Na Božič leta 1914 je bil Albert na fronti v Karpatih v Galiciji 6. januarja - ... na 6. januarja grem k viziti - Tu se zapis konča brez kakršnega pojasnila. Iz nekaterih kratkih zabelečk je sklepati, da so ga po pregledu 6. januarja 1916 poslali na nadaljnje okrevanje v grad Talberg pri Dechantskirchen na vzhodnem avstrijskem Štajerskem.

Iz Pozsonija je odšel 18. januarja 1916 preko Dunaja v grad Talberg. To potrjujejo najdena pisma, ki jih je Albert pisal domov iz Dechantskirchna 15. in 30. januarja 1916 ter 13. februarja 1916.

Iz dokumenta "Identitetna izpričba", ki ga je izdala "K.k. Landesgendarmeriekommando Nr. 7." 21. aprila 1916 na Otlici je razvidno, da je prišel takrat domov. Dokument je imel najprej veljavnost enega meseca, to je do 21. maja 1916. Kasneje so mu veljavnost podaljševali vsak mesec do 7. junija 1917.

2. junija 1917 je dobil poziv, da se mora takoj vrniti v vojsko k 97. regimentu v Radgono.

Doživetjem v zadnjem obdobju I. svetovne vojne, to je do konca januarja 1918, lahko sledimo v drugem delu zapiskov Alberta Polanca z naslovom Drugič k vojakom.

3. junija 1917 - ... Franc Prem - Premov

- ... pri Meti na Logi - Taloški so imeli gostilno, danes imajo njihovi potomci gostišče na Sinjem vrhu
- ... imam neko prošnjo vloženo že od poprej... - Albert je poslal na Dunaj prošnjo za oprostitev služenja vojaščine, ker je bil edini sin.
- ... Boter od Polanca ... Janez Polanc - Polajnski, oče še živečega Stankota Polanca, je bil krstni boter Alberta in brat njegovega očeta Jerneja.

20. oktobra -

- rekvirirat - Vojaki so za potrebe vojske zbirali pri kmetih hrano in druge pridelke. Na vsaki kmetiji so pregledali zaloge in jim pustili določeno količino glede na število družinskih članov ter število glav živine, vse ostalo so zasegli.

OTROŠKI SPOMINI IZ VOJNEGA ČASA*

Ko so vkorakale v naše kraje prve vojaške čete za časa (prve, op. ur.) svetovne vojne, sem bila še otrok, kajti stara sem bila komaj 4 leta. Iz te strašne dobe ostalo mi je v spominu nekaj meglenih pa tudi nekaj jasnih in živih slik.

Ker vem, da bo to mnoge moje sodobne učence in učenke zanimalo, bom poskušala opisati, kako je bilo tedaj pri nas na Otlici. Otlica leži približno 700 metrov visoko nad Ajdovščino. Najbolj oddaljena bojna črta je bila 28 km. Ker pa so vojaške čete vedno prihajale in odhajale, se je vedno vršilo premikanje vojaških čet tudi skozi našo vas. Spominjam se še vedno, kako so ranjenci ležali okrog šole na nosilkah - ali pa tudi na tleh, in prosili si smrti, ker niso mogli prenašati skelečnih ran. Ti ranjenci pa niso bili pri nas ranjeni; ampak

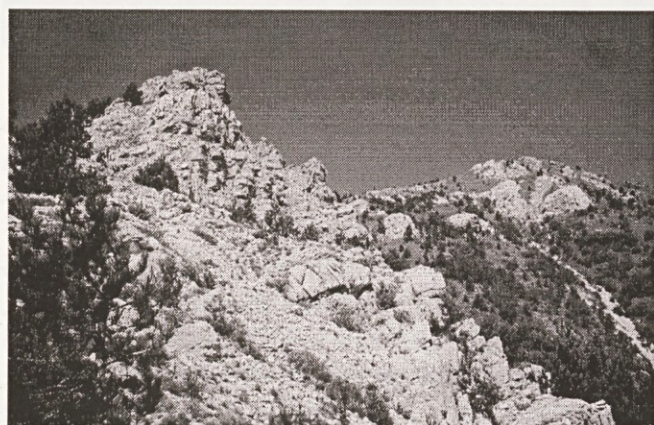

Foto Edo Pelicon

so jih pripeljali k nam z bojišča. Vidim jih še vedno, kakšni so bili. Eni so bili zastrupljeni od plinov, drugi so bili ranjeni od granat itd. Bolnišnico so pa imeli v naši šoli in po barakah, ki so bile postavljene po polju. Težko ranjeni so ostali tu, druge so pa odpeljali drugam v zaledje. V naši hiši so imeli vojaki priprave in posode, ali ta jim ni zadostovala. Rabili so še veliko naše posode. Vzeli so nam obe spalni sobi in tako smo morali domači spat v podstrešju. Posebno sitni so bili Ogri. Ako smo se komu kaj pritožili zaradi prevelikega nadlegovanja, nas je zavrnil, rekoč: "Ako vam ni prav, pojdite kamor hočete, saj vam nobeden ne brani." In tako smo morali molčati in

trpeti kakor sužnji. Za škodo, ki se je delala, se ni smel nobeden pritoževati. Ubogi starši so se vedno bali, da bodo morali zapustiti svojo rojstno vas in bežati kot begunci pred sovražnikom. Ljudje so bili pa vendar toliko srečni, da jim ni bilo treba bežati. Ko so se Italijani pomaknili na Piavo, so se vojaki pomaknili za njimi in naši prebivalci na Otlici so bili vsi srečni, ker so ostali doma.

Razen bolniških barak so bile še druge. V teh so prenočevali vojaki, kadar je bilo mrzlo, drugače so biti zunaj. Ali godilo se je še huje, kakor pripoveduje moja mati, toda jaz vam tega ne morem opisati.

Tudi meni se je godila neprijetnost, a imela sem pa vendar srečo vojakov. Ko sem nekoč sedela pred hišo na ograji, sem padla in si razbila glavo. Mati hitro priteče iz hiše in me pobere. Glavo mi takoj izmije z mrzlo vodo, potem me pa odnese v bolnišnico. Ko me nese skozi vrata, vidim nekega ranjenca, ki je ležal na nosilkah in prosil za pomoč, toda nihče se ni zmenil zanj. Ko ubogi ranjenec vidi, da ga noče nihče uslišati, zbere vse svoje moči in vstane. Kakor hitro vstane, padejo čreva iz njega in zdajci je bil mrtev. Ko zapazim to, zakričim na ves glas. Zdravnik pride, me pograbi iz materinega naročja ter me odnese v sobo za ranjence. Za mrtvega vojaka se pa še zmenil ni. Mati pride za menoj v sobo, ali zdravnik jo zapodi ven. Ko se je stemnilo, me zdravnik nese domov. Drugi dan sem bila v postelji in slišala sem neko godbo. Vedela sem precej, da to mora biti na vojaškem pokopališču. Ko pride mati v sobo k moji postelji, jo vprašam, da zakaj na vojaškem pokopališču godi. Ona mi odgovori: »Vojaka, ki si videla umreti (bil je poljski narednik), spremlja sedaj godba k večnemu počitku.«

Ti spomini, ki sem vam jih sedaj opisala, so mi ostali kot živa slika in menim, da jih ne bom nikdar pozabila.

Benedikta Krapež, učenka VII. razreda na Otlici

*To je zapis, objavljen v reviji Novi rod, leta 1926. List z zapisom se je ohranil v stari knjigi pri Vidicavih. Zapis je dragocen, saj prinaša opis strahot prve svetovne vojne skozi frontno zaledje in je dokument o razmerju med prebivalci Gore in soldatesko. Časopis Novi rod (iz Enciklopedije Slovenije 8, stran 31) je izhajal od 1921. do 1926. leta v Trstu. Bil je leposlovni in poučni mladinski list, ki je najprej izhajal kot mesečnik, po letu 1923 pa desetkrat na leto. Izdajala ga je Zveza slovenskih učiteljskih društev v Italiji. Zapis nam je poslala Cvetka Velikonja - Palirjeva.

MITING

cvetka velikonja - palirjeva

Znano je, da je bila vas Dol med vojno požgana skoraj do tal. Največ hiš so Nemci požgali na Marijin dan 1944. leta. Gorelo je po vsej planoti. Ognjeni zubljji so v hipu zajeli slamnata ostrešja. Borna imetja so se rušila in sesedala. Nemška skupina, ki je imela nalogo zažgati zaselek Pri Baskih na Bjuruci, ni uresničila groženj. Vidicavi, Gajnkarski, Polajnkni in Polhavi so jo srečno odnesli.

Tudi na Hribu, na Dopolavori, je pogorelo. Nekaj prostorov pa je le ostalo nepoškodovanih. Bili so primerni za zasilno bivanje. Teta Pepca je zgornji prostor odstopila partizanski šoli. Že tretjič se je selila - iz Doline na Hotel in končno na Hrib. Seveda je vse urejala naša učiteljica Ivanka Blaško, partizanska učiteljica, ki smo jo klicali kar Ivančka Polajnkna, ker je bila pač Polajnkna. Otroci smo prišli v učilnico po ozkih kamnitih stopnicah. Soba je bila majhna, klopi so segale od stene do stene. Tu smo začeli že kar s pravo šolo. Učiteljica je nekje našla črno tinto, otroci pa poiskali peresnike, liste starih zvezkov, ovojni papir, papirnate vrečke. Pravzaprav smo znali uporabiti vsak košček papirja, na katerem smo vadili črke in računali. Končno smo lahko brez skrbi pisali slovenske črke, črke s strešico: č, š, ž, ki jih doslej nismo smeli. Ko smo se učili o rodbinskih imenih, se nisem več podpisala Floriana Velicogna, ampak Cvetka, kot so mi rekli doma.

Radi smo se učili. Veliko pesmi smo znali, posebno partizanskih in Gregorčičevih. Pesmi smo peli in recitirali. Partizani so pogosto prihajali v našo vas. Sprejeli smo jih kot svoje ljudi, kot znance in prijatelje. Ko so spet za nekaj časa ostali med nami, so se z učiteljico Ivančko dogovorili o skupni prireditvi. Pripravili naj bi kulturni miting za vaščane in partizane. Učiteljica nas je navdušila in že so stekle priprave. Prvi nastop za domače, sosede, partizane, vse vaščane. Z veseljem smo se lotili dela. Dobila sem vlogo. Pomembno vlogo. Igrala bom sonce. To prečudovito in prijazno sonce! "Kaj in kako naj naredim, da bom vsaj malo podobna soncu?" sem premišljevala.

Doma so z zanimanjem sprejeli novico, posebno sestra Ivanka. Mladi šivilji je vzcvetela domišljija. Iskala je in iskala in končno našla rumen krep papir. Že je krojila, prirezovala, spenjala, gubala, dodajala... Počasi je s strojem sešila vse dele. Dolgo široko obleko je posula s pentljicami, za pas pa pustila širok dolg trak za velikansko pentljo. Ko me je obleka, sem bila pravo malo sončce, ki se je vrtelo, vrtelo in smejalo od sreče. Kmalu smo vznemirjeni povedali domačim: "Zvečer bo miting."

V dvorano na Dopolavoro so že začeli prihajati prvi gledalci. Za hitro narejenim odrom je vrelo kot v mravljišču. Pomešani nastopajoči, partizani in otroci. Učiteljica nas je pripravljala: česala, rdečila lička, lepila brke, urejala oblačila, pripravljala rekvizite. Dela še in še. Otroci smo jo z občudovanjem gledali, poslušali in radi ubogali. Začelo se je. Polno dvorano vaščanov in partizanov sta razsvetljevali dve karbidovki. Na odru je svetila petrolejka. Ob njej je stal mlad partizan, ki je govoril o trpljenju, vojni, borbi, Primorski, o hudem in zlem, o koncu vojne, miru in svobodi. Njegove besede so zvenele kot urok. Ko smo na oder stopili otroci, so ljudje zaploskali.

Začeli smo z Gregorčičevo pesmijo:

*Naš sveti dom bil strt je v prah,
vsi kamni razmetani;
oh, raslo trnje, rasel mah
po groblji je teptani.*

Iva Polajnkna je recitirala pesem *Kmečki hiši*:

*Mogočna nisi ne prostorna
in stavil te umetnik ni,
bolj kot bogata si uborna,
preprosta selska hiša ti!*

Neka deklica je zapela o slovenskem dekletu: *Sem deklica mlada vesela,
sem pravo slovensko dekle,
kot slavček veselo bi pela,
da daleč razlegalo bi se.*

Dva dečka sta uprizorila Stritarjevega dolgouhega zajčka. Večji deček, doma z Laza, je igral očeta. Vloga je bila kot nalašč zanj, ker se je rad smejal. S starim klobukom na glavi in nalepljenimi brki je bil imeniten oče. Ko je sedel na trinožnik in vzel v roke kladivo, da bi zabil žebelj v pošvedran čevlji, je bil ravno pravšnji za preplašenega sina. Pa je govoril: *"Kako si spehan, bled in plah.*

Kaj ti je Tonček?"

Sinek: *"Oče, straaaaah!"*

Na vrsto sva prišli medve s prijateljico Milko z Rone. Oblečeno je imela dolgo belo obleko iz krep papirja, na glavi pa venček belih rož. Sedela je na stolčku, iz košarice jemala pisano papirnato cvetje in ga povijala v šopek. Ko sem se ji približala, vsa zlato rumena, me je zvedavo vprašala:

"Kje, sončece moje, domovje je tvoje? Kam pojdeš o mraku nočoj?"

Z razprostrtimi rokami sem odgovorila: *"Čez sinje vodice, čez zlate stopnice, tja v grad bom zaplaval svojo."*

Milka bi rada vedela: *"Pa kje ta tvoj grad je, mar tudi ves zlat je?"*

In posteljica, kakšna je ta?"

Povedala sem: *"Moj grad za gorami,*

čuj, biseri sami!

In posteljica vsa iz zlata."

Ploskali so nama, še bolj pa, ko je privriskal veseli pastir z zakrivljeno palico v roki. Srečko z Rone je z zvonkim glasom zapel o tropu ovčic, planinah, svobodi in pušeljcu na glavi. Pridružili smo se s partizansko pesmijo: *Za vasjo je čredo pasla,
vsa vesela dan na dan,
s hrepenenjem gor je zrla,
kjer je vriskal partizan.*

Nastop partizanov je gledalce spravil v še boljšo voljo. Posebno smo se nasmejali dvema partizanoma, ki sta zaigrala enega klovna. Uprizorila sta imenitno cirkuško predstavo. Iz dveh ljudi sta sestavila enega. Zvito sta nas hotela preslepiti. Prvi igralec je čepel za pregrnjeno mizo. Na rokah je imel natakne široke hlače in obute velike čevlje. Drugi igralec je stal za njim oblečen v ohlapno pisano jopo, pokrit s smešnim pokrivalom. Tako sta igrala samo z rokama. Kako so krilile te roke, kako brcale noge! Mali pajac se je zvijal kot kača, se z nogami praskal po hrbtu, poskakoval, se kremžil in zganjal imenitne šaljive vragolije. Pravi gumijasti človek. Nasmejali smo se do solz.

Potem se je začel ples.

Zdaj je postal najvažnejši partizan s harmoniko. Otroci smo ga radovedno obstopili. Prešerno razigran je iz svojega instrumenta izvabljal poskočne viže, da je ples kar hitro zaživel. Mladi partizani so si dali duška. Mladike niso zaostajale. Ukrasti vojni nekaj lepih trenutkov! Otroci smo se zabavali po svoje, opazovali plesalce in se prerivali med njimi. Gneča je bila velika, a nihče se ni pritoževal. Naša učiteljica Ivančka je tudi plesala. Na obrazu ji je sijala sreča.

"Nemci!" je usekal rezek glas. Ljudje so obnemeli. Prva misel vsakega je bila: "Hitro domov!" V gneči sem poiskala Ivanko in Lidijo, obe starejši sestrji. Brez besed smo hitele proti domu. Za nami je pritekla teta Pavla z Gajnka. Ko smo se približale grmovju pod Gmajnco, je začelo pokati. "Že streljajo," je zašepetala teta Pavla. Oddahnile smo si šele na domačem pragu. Strah pa ni minil. Dolgo v noč smo bedele, prisluškovale, čakale in se bale, kaj bo prineslo jutro.

BOLNIČARKA VIKI*

bojana žokelj jesih

Zgodba njenega življenja je tako rekoč klasična kmečka pripoved o revščini in prebijanju v svet. Rojena je bila na Otlici** in že pri desetih je morala za pastirico v Vipavsko dolino in naprej na Kras. In kot mnoga dekleta iz tistih krajev je sanjala, da bi šla služiti v Trst, ki je bil takrat v domišljiji revnih kmečkih ljudi sinonim za dobro življenje, sitost, urejenost, in seveda prisproda velikega sveta. Viki (Viktoriji) Likar (kasneje Bertancelj) je končno to tudi uspelo.

Bolničarka Vika med NOB

Pisalo se je leto 1937 in njej je bilo 17 let. Kot gospodinjska pomočnica je zamenjala več družin in enainštiridesetega se je znašla pri hiši upravnika koronejskih zaporov. Takrat je bila že dovolj odrasla in razgledana, da je vedela, kaj se okrog nje dogaja. Imela je tudi možnost, da je s prinašanjem hrane od doma pomagala zapornikom, kolikor se je v danih okoliščinah dalo. Deloma je tudi prevajala pisma, ki so jih zapornikom pošiljali domači in so bila pisana v slovenščini, te pa karabinjerji zvečine niso znali. Največkrat je prevajala okoliščinam in zapornikom koristno, in seveda ne vsega, kar so domači pisali. Karabinjerski marechaljo je to izvohal. Začel jo je zasliševati in ji groziti z zaporom. Hkrati jo je 'oddal' v službo k znancem, tržaškim Judom, kjer je bila nato skoraj pol leta (ob karabinjerskih grožnjah seveda) odmaknjena od odporništvu v mestu. Potem pa je le prek znank navezala stike z ilegalo in spet delovala po svojih močeh. Ob kapitulaciji Italije je za las ušla nemški aretaciji skupaj s člani omenjene judovske družine in se je takoj, ko so Nemci zasedli Trst, odločila, da bo mesto

zapustila. S prijateljico sta odšli na pot peš in do večera prispeli v Prvačino. To je bilo ravno v času ko se je začela goriška ofenziva. Partizani so jo odredili za bolničarko. In potem se je začelo še drugačno, partizansko življenje: premiki, pohodi, umiki. Težakšno nošenje nepokretnih ranjencev v bolnišnice, pa potem skrb zanje... Nato Vojkova brigada. Prvi bataljon. Bitke, napadi... in junija 1944 tečaj za bolničarke na Vojskem.. Nato nemška zaseda na poti proti Cerknemu, pretepanje, zasliševanje, ukaz za ustrelitev, beg. Domobranec je že streljal za njo in jo ranil, a uspelo ji je kljub vsemu preplavati Idrijco, tako da so jo naslednjega dne obnemoglo našli obveščevalci na drugem bregu.

Potem spet prizori: partizanska bolnišnica v Novakih - dr. Danev - en mesec zdravljenja... Njena zadnja ofenziva je bila na Vojskem. Sedem lačnih ranjencev je dobila v oskrbo in morala se je znajti čisto sama - poiskati zvezo, hrano, zatočišče... in jih varno oddati v bolnišnico Pavlo. Dva sta ranam podlegla. Takrat je na poti lahko preštevala svoje mrtve tovariše iz brigade, ki so padli v hudih bojih. Do 150 je štela, naprej ni mogla.

Mnogo je bilo poti, mnogo ranjencev, ki jih je bilo treba spraviti na varno in potem končno, končno - Ajdovščina in svoboda. Nato Postojna in nato - Ljubljana. Iz osvobodene Ljubljane ostajajo Viki v spominu prizori iz invalidskega doma (danes trnovske bolnišnice za geriatrijo). Tam je spoznala moža. Bila sta revna kot cerkveni miši. Pa se je počasi, s potrpežljivostjo in skromnostjo, vse nekako uredilo. Danes so skrbi drugačne. Pet vnukov je že naokoli. Dva otroka sta že zdavnaj ustvarila družini. In življenje prinaša sodobne zagate: bo zaposlitev, ne bo zaposlitve? Nič kaj pretirano je ne skrbijo te zadrege. Bo že kako, pravi in se raje spomni na vojno, ko so sredi ofenzive ostali v gozdu kakšnih pet dni brez vsake hrane... Lačni pa danes, hvala bogu, res niso..

* Prispevek je bil že objavljen v časopisu Svobodna misel

**Viktorija Likar - Rónarska je bila rojena na Dolu (Predmeji) - žal je umrla aprila leta 2000 in ni dočkala objave v časopisu Gora.

NAPAD NA NEMŠKO KOLONO PRI KORITU

ODMEV NA KNJIGO F. ČERNIGOJA 'ZNAMENJE NA GORI' (na besedilo 'Pr Koriti in Pr Joškavi štalci', enote od 12.0 do 12.4, od str. 23 do str. 26)

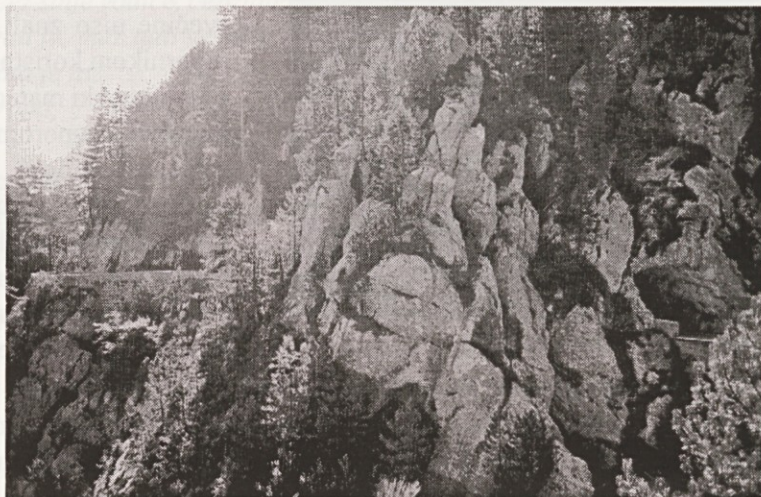
Naša hiša Na Hribi, Pr Ernesti, je zagorela 27. septembra 1943, kmalu za tem, ko je bil v Čavnu vržen most v zrak. Nemci so se z minometi znesli nad vsemi hišami, ki so bile vidne s ceste v Čavnu.

Čez nekaj dni smo se vselili v logarsko hišo Predmejo, ki so jo italijanski gozdarji zapustili po razpadu Italije. Maja 1944 pa smo morali bežati tudi iz te. Nemci so jo zažgali pred odhodom v dolino. Zaman smo jih prosili, da bi nam iz hiše pustili odnesti vsaj obleko in odeje.

Na Dolu ni bilo več nepožgane hiše, v kateri se ne bi stiskalo po več družin, zato smo se zatekli k očetovemu bratu k Slokarjem.

Imeli smo še vedno nekaj govedi in par volov, s katerimi je tata čez dan prevažal hlode, ponoči pa pogosto žagan les v gozd partizanom. Takrat so pravili, da je terenc. Na dan bitke Pr Koriti, šestindvajsetega julija 1944, sem tam pasla in pomagala očetu pri nakladanju hlo dov na voz. Slabih sto metrov ni že od Korita je na spodnji strani ceste majhna vzpetina, kjer je bilo možno napraviti rampo, da hlo dov na voz ni bilo treba dvigovat. Hlodi so seveda prihajali z

Gore. Iz gozda so bili pripeljani do Zutave Rajde, od tu pa so jih po drči spuščali pod Vrh. Do Korita so hlode potem z živaljo vlekli po tleh. Most v Čavnu je bil namreč porušen, stara cesta pa za vožnjo z vprego ni bila uporabna. S tatom sva hitela nakladat, saj sva že kar nekaj časa slišala hrumenje tovornjakov, ki so se približevali iz doline. Prvi kamion sva zagledala, ko sva imela tovor samo še za povezat. Toda ni še pripeljal do Korita, ko se je po robu Gore začelo strahovito streljanje. Krog le so naenkrat švigale na vse strani. Nemci so skakali iz vozil, kričali ukaze in iskali zaklone. Nekaj so jih krog le pokosile, še preden so pritekli do zaklona. Blizu naju je mladega fanta zadela krog la v trebuh. Z roko si je tiščal krvavečo rano. Z veliko muko se je vlekel v zaklon za bližnjo skalo in presunljivo klical mamo.

Cesta v Čavnu danes (foto Edo Pelicon)

Tata je ocenil, da bo najbolje, če se umakneva v zavetju hlo dov, in je pogнал vole proti Slokarjem. To je opazilo tudi nekaj Nemcev in se z nama skrilo za hlode. Večina pa je ostala in začela streljat proti partizanom na Gori. Ne vem, po kakšnem čudežu sva ostala živa. Krog le so nama naredile le nekaj lukenj v obleki in v tatov klobuk. Še do danes pa so mi ostale pred očmi slike ranjenih in umirajočih nemških vojakov.

Naslednje dni smo šli kosit na Stogovce. Živini je bilo treba pripraviti seno za zimo.

Poslali so me po vodo h Koriti in bilo je grozljivo. Veliko Nemcev je bilo v boju pobitih in so še vedno, slečeni do spodnjic, ležali po grmovju ob potoku. Posamezni deli zgorelih kamionov so še tleli in po cesti so bili madeži človeške krvi. Še sama ne vem, kako sem prišla do vode in jo prinesla koscem.

Med košnjo so prišli k nam trije partizani in nas spraševali, če smo videli ranjenega Nemca, ker ga med pobitimi v grmovju ni več. Dan po tistem smo šli z vozom po seno na Stogovce. Slabih dvesto metrov nad Joškavo štal o je navzdol po cesti po rokah in po riti pridrsal nemški vojak. Zlezel je volu pod glavo in poskušal lovit slino, ki se je živali cedila iz gobca. V nemščini je prosil vode in prevoz do Ajdovščine. Njegove noge so bile ena sama živa rana, v kateri so že gomazeli črvi.

Pretreseni, smo mu dali vodo. Tata me je takoj poslal k Slokarjem, da o tem obvestim partizansko kurirko Ivanko Brvinčuško. Nemca pa so med tem prepeljali v Joškavo štal o. Domačini, ki so v bližini spravljali seno, so mu prinesli še nekaj hrane, vode in obvez.

Imeti opravka z ranjenim nemškim vojakom je bilo zelo tvegano, čeprav vest narekuje pomagat vsakemu nemočnemu. Če ne bi pomagal in bi Nemci izvedeli, bi bilo gotovo po tebi, če pa si pomagal, si se izpostavil kazni od partizanov, ker si pomagal okupatorju. Kot terenc je tata vedel, da mora o dogodku takoj obvestiti partizane. Sama mislim, da bi partizani morali poskrbeti, da bi ranjeni Nemec nekako prišel do zdravniške pomoči. Verjamem pa, da bi to lahko bilo zelo nevarno in, glede na njegove rane, tudi zaman.

Naslednji dan sva šla z očetom ponovno po seno na Stogovce. Pri Joškavi štali je tata opazil krvave proge čez cesto. Ustavil je in stopil na rob ceste. Snel je klobuk z glave in takrat sem ga tudi sama zagledala. Pod škarko je ležalo z nekaj vejami pokrito truplo. Ranjenega Nemca je ponoči nekdo ustrelil in ga zvelkel v grmovje pod cesto.

Na Stogovcah sva že skoraj naložila poln voz sena, ko je za nama prišla mama in povedala, da ne smeva domov, ker Nemci že vse vedo o dogodkih v zvezi s ponoči ubitim Nemcem.

Nemci so bili skrajno besni in so se hoteli maščevati s pobojem talcev in s požigom Slokarjev.

Pustila sva seno in voz kar tam in z voli za štirinajst dni odšla h Šmonči na Otlico, mama pa se je vrnila k Slokarjem.

Kasneje sva zvedela, da je domačin od Slokarjev, nadučitelj Edmund Čibej, Nemce le prepričal, da vasi niso požgali. Odpeljali pa so očeta in mater, ki sta imela sina pri partizanih. Domov se je živa vrnila le mati.

Že čez dobre tri mesece je kot partizan padel še sin... *(Po pripovedi Vide Pergar, por. Čibej – Ernestave s Predmeje, zapisal Ljubo Čibej)*

OKRUŠKI S SPOMENIKOV PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM FAŠISTIČNEGA NASILJA NA PREDMEJI TER NA OTLICI

OKRUŠEK PRVI

Velikonja Edvard, 1908 – 44 (*Gričerski*)

Vidic Ivana, 1927 – 44 (*Zaklančerska*)

Čibej Janko, 1925 – 43 (*Blažeški*)

(Del napisa s spomenika umrlim nasilne smrti med drugo vojsko na Predmeji)

Janko Čibej – Blažeški, moj brat... Rojen 30. marca 1925. leta...

V začetku leta 1943 je bil mobiliziran v italijansko vojsko, v posebne delovne enote (batalioni speciale; laboratoriji speciali), skupaj z drugimi fanti tega letnika.

Po kapitulaciji Italije so se vračali domov, kot so vedeli in znali, v stalnem strahu, da jih zajamejo Nemci. Ne ve se točno kako, a zgodilo se je, da so prav Jankota ujeli... Mende so ga presenetili, ko je utrujen od poti zaspal...

Tako se je Janko znašel v Erfurtu, v nemškem delovnem taborišču v vzhodni Nemčiji. *(To mi je 1980. leta izpričal tudi Alojz Černigoj z Otlice št. 94...)*

Večina ostalih fantov z Dola in Otlice, ki so bili mobilizirani skupaj z Jankotom, se je vrnilo domov ali pa so kako drugače dali vedeti,

»Za spomin od brata Jankota, Sarzona, 23. 6. 43« *(Napis na hrbtni strani fotografije; iz zbirke Jožeta (Angela) Čibeja – Blažeškega)*

kje so, o Jankotu pa ne duha ne sluha. To je težko leglo na našo družino, še posebej je prizadelo našo mamo...

Prijatelja... (Janko Čibej – Blažeški in Francelj Obrežnški (iz zbirke Jožeta (Angela) Čibeja – Blažeškega)

Okoli novega leta štiriinštiridesetega je soseda Franca Malna – Pitatuška prosila hrano dol po Dúlenskem. Pri eni hiši v Vrtojbi so jo vprašali, od kod je, in ko je povedala, je domači fant rekel: »Eden z Gore, Janko Čibej se je pisal, je umrl v tem in tem taborišču v Nemčiji... Tudi jaz sem bil v tistem taborišču, a so me spustili.« Novico je Franca seveda prinesla domov, a nismo mogli verjeti. Še posebej mama ne. Vzela je sinovo fotografijo in šla z njo naravnost v Vrtojbo k tistemu fantu. »Ja,« je potrdil, »prav ta je umrl v tem in tem taborišču. Skupaj sva bila...« In je povedal naslov taborišča.

Pr Jurji na Dolu je takrat živela učiteljica klekljanja, Marija Jež; od nekod s Krasa je bila. Znala je nemško in je pismeno vprašala v tisto taborišče, ali je res, da je Janko Čibej, doma od tod in tod, pri njih umrl. Tudiče je bila vojska, pošta je delala, saj smo v kratkem času prejeli uradno vest, da je Janko Čibej umrl 19. 12. 1943. leta. Ponudili so celo, da pošljejo njegov pepel, če to želimo. Na to nismo pristali. Kaj pa veš, čigav bi bil tisti pepel... Mamo je Jankotova smrt tako prizadela, da je čez nekaj tednov tudi ona umrla, stara komaj 50 let...

Leta 1972 sem iz italijanskega ministrstva za obrambo prejel obvestilo, da bojo posmrtno ostanke državljanov Italije, ki so med vojsko umrli v Nemčiji, prepeljali v skupno grobnico nekam dol v Italijo. Ponudili

so, da lahko bratov pepel prevzamem tudi sam, če krijem vse stroške. Seveda sem odklonil, saj, kaj pa veš, kaj bi mi izročili. Zaprotil pa sem jih, naj me obvestijo, v katero grobnico bodo prepeljali ostanke nesrečnih fantov. Do danes nisem prejel še nobenega obvestila...

Še to: Ko so po vojski zbirali podatke in dokaze o med vojsko nasilno umrlih Predmeščanih, da njihova imena vklešejo na spomenik, se je tisto obvestilo o bratovi smrti nekje izgubilo. Menda je bilo celo odvrženo, češ da je napisano v nemščini in da ni moč nič razumeti. Bilo je tudi nekaj hude krvi. Na koncu so vseeno vklesali na že dokončan spomenik, k tistim, ki so umrli v internaciji, čisto na konec tudi: ČIBEJ JANKO 1925 – 43 ... (Jože (Angel) Čibej – Blažeški)

OKRUŠEK DRUGI...

Dan po tistem strašnem 11. oktobru 1944, ko so Nemci in domobranci požigali in pobijali po Gori, ko je pogorela tudi skoraj cela Bjuruca (glej knjigo F. Černigoja, *Znamenje na Gori, od str. 92 do 95, enoti 39.0 ter 39.1!*) sta se iz gozda vrnila tata in starejša sestra Pepca (letnik 1921). Tudi naša hiša je bila požgana in nismo imeli kam. Pripravljati smo se začeli, da gremo v begunstvo, v Trebušo, na mamin dom. Rešili smo tri ovce, kravo in enega velikega vola, ki smo ga dobili od partizanov v zameno za našo bolno kravo. Take velike roge je imel, kot istrski voli, in tako je bil star, da se je komaj premikal. Vse, kar smo izbrskali iz pogorišča in iz naše velbane kleti, ki se ni vdrla, smo naložili na voz. Sestre so z ovčami in kravo šle po bližnjici, midva z očetom pa po cesti, čez Malo Lazno, skozi Smrekavo drago, mimo Kamina proti Trebuši. Vol ni bil podkovan, zbadalo ga je, pred vsakim klancem se je vkopal in premikali smo se po metrih. V klancih je tata pod kolesa podkladal ranto, da voz ni zdrsnil s ceste.

Malo pred Trebušo, kasno ponoči je že bilo, nama je prišel nasproti mamin brat s svojimi volmi. Zapregel jih je v naš voz in tako smo prišli k Hadalini v Trebušo, na mamin dom, in tam ostali do sedeminštiridesetega leta...

Stric in dve neporočeni teti so takrat živeli v hiši. In ena moja sestra (Francka, letnik 1923) in še en brat (Francelj, letnik 1930, živi v Dolenjskih Toplicah) sta že bila pri njih.

Jaz sem hodil ves čas z očetom in sem mu bil za ušesa, ker je bil precej gluhi. Spomnim se, ko sva se skozi Tisovec odpravila čez Otlico v Ajdovščino obiskat bratranca Štefana. V Opalah je živel. »Tisti dve jelci bomo posekali,« mi je v Tisovcu pokazal dve lepi jelki, »in naklali šinklne za streho, ko bomo obnavljali hišo!«

Ko sva prišla v Ajdovščino, ga je bratrančeva žena vprašala: »Frence, kako je v Trebuši?« - »Milka, niti pokopan nečem bet tam!« ji je odgovoril.

Že čez štirinajst dni so ga v Trebuši ustrelili Nemci in tam je bil pokopan do leta 1959, ko smo ga prekopali na Otlico...

...Zgodilo se je v zadnji hudi ofenzivi petinštiridesetega zgodaj spomladi, ko je vsa žlota s celega Balkana preplavila Trnovski gozd, Kras in Vipavsko dolino. Oče in stric sta se skrila pod eno previsno skalo in ne bi ju dobili, če ne bi prav tam mimo pribežal partizanski oficir, za njim pa Nemci. Partizan je ušel, Nemci pa so vžgali po očetu in stricu. Strica so zadeli in je umrl na mestu, oče pa je pobegnil, stekel poprék pod Brdam in skočil na kolovoz prav pred drugo skupino Nemcev. Nek partizan, ki je bil nad potjo zakopan v listju, da je še slišal, kako se je z vojaki nekaj pregovarjal, potle da je skočil pod pot in tam so ga zadeli. Zada, v glavo...

.....

.....

Bratina Rudolf, 1930 – 45 (*Podgrivski*)

Čibej Franc, 1888 – 1945 (*Blažeški*)

Čibej Janez, 1874 – 1944 (*Štalarski*)

.....

.....

(Del napisa s spomenika umrlim nasilne smrti med drugo vojsko na Predmeji)

Zanašal se je na svojo srečo, France Blažeški, saj je Nemcem že dvakrat prej ušel. Enkrat v Panovcu, enkrat na Vrh Binčuse... A to so že druge zgodbe.

Na dan svoje smrti, jim je ušel zadnjikrat. Za zmeraj... *(Po pripovedi Jožeta (Angela) Čibeja – Blažeškega zapisal F. Č-)*

Franc Čibej - Blažeški ter Janez Likar - Jurjusk

(Fotografirano v Weyerju, 1912. leta; fotografijo je kot 'razglednico' pisal domov Janez Likar – Jurjusk.) Zanimivo je tudi sporočilo na hrbtni strani fotografije:

Pn / Družina Likar

Dol N 62

Haidenschaft / Küstenland

Dragi starši / namenil se vam Pisati en / par čerkic s katerimi / vas lepo in serčno / pozdravim kakor in / svoje starše Brata in / sestre tukaj vam / pošlem moj spomin / da boste videli kašen / sem ker ne morem / sedaj dovas priti / pozdravem okoli in / okoli

Zbogom Janes

(Lastnik fotografije Jože (Angel) Čibej - Blažeški)

OKRUŠKA TRETJI IN ČETRTI...

ali

KAJ STA MI POVEDALA FRANC LIKAR – BRATINC S PREDMEJE TER Marija Valič, por. LOREDAN IZ LOKAVCA...

I. Pripoved prva...

Tak siv zimski dan je bil, ko sem Predmejo na Predmeji obiskal Franca Likarja – Bratinca. Da pridem k njemu, sva se pogovarjala že lani poleti, a je tako nanese, da sem ga obiskal šele v letošnjem januarju.

Na Francina Bratinuga me vežejo spomini iz otroštva, saj sem bil v mladih letih Pr Bratini kot doma. Z njegovim sinom Darkotom sva skoraj vrstnika; kot otroka in odraščajoča mladeniča sva bila velika prijatelja. Franc Bratinu, Darkotov tata, pa je imel otroke rad. Prav on nam je iz snega naredil skok gor za Bratinavo hišo in ga zvečer polil z vodo; ponoči je sneg zmrznil, da nas je, mulce, neslo globoko v Bratinavo jamo. Prav on mi je prvič dal streljati 'prav s tapravo puško'; res da le z manevrskimi naboji, vendar mi je to toliko pomenilo, da sem na samem še dolgo z veliko sladkostjo podoživljal tiste trenutke. Prav on mi je pravil prvo lovsko zgodbo; tisto, kako je uplenil svojega prvega srnjaka, in v meni podžgal lovsko strast.

Vedel pa sem, da Franc Bratinu ve veliko o življenju, ne samo lovskih zgodb, zato sem se tistega januarskega dne odpravil k njemu...

Takole mi je pripovedoval...

...V italijansko vojsko sem bil vpoklican 19. septembra 1942. leta, v Arezzo. Februarja triinštiridesetega so nam pobrali orožje in da nas bojo premestili v Afriko. A prišli smo le do Sicilije, v Alcamo, ker so bili takrat v Tuniziji že Angleži.. Pod Etno smo sekali kostanj za prepreke, »palli per reticolato«, kakor so jim rekli Italijani. Ko so se zavezniki izkrcali na Siciliji, smo se umikali proti Messini, posamično in samo ponoči.

15. avgusta zvečer sem prišel v spet Arezzo in ostal tam do razpada Italije, 8. septembra 43. Od tam sem se odpravil proti domu...

Fotografija Gorjanov v italijanskih uniformah:

Od leve stojijo: Pepi Kolenčuski; Cvetko Petrgaluski; Žonta Zgriče in Pepi Golakarski. Sedijo: Francel Dolski; Stanko Pergarski (Zagrublški); Vojko Kališki in Bratin (Likar Franc – Bratinu, lastnik fotografije ter pripovedovalec spodaj objavljenih spominov); fotografija je bila posneta v Arezzu v Italiji, 1942. leta.

Z Angelom Bolčino – Školobrinskim, letnik 1924, sva pri Mirnu, na križišču, zašla v nemško zasedo. Ko je zaropotalo, sva skočila v kanal. Angel jo je dobil v glavo, padel name, skočil še na cesto, naredil par korakov in obvisel na žici vinograda...

.....
Vidmar Edvard, Kovk 25, 1925 – 43 (???)
Bolčina Angel, Kovk 5, 1924 – 43 (Školobrinski)
Bratina Avgust, Kovk 15, 1890 – 45 (???)
.....

(Del napisa s spomenika umrlim nasilne smrti med drugo vojsko na Otlici)

Mene so prijeli in odpeljali na mirensko letališče. Ulovili so še tri druge, dva sta bila iz Šentvida (Podnanosa). Vse štiri so nas postavili k zidu. Pred nami je bila ena taka mizica, na njej pa šmajser (*nemška brzostrelka, op. zapisovalca*). Tako stojimo ne vem koliko časa. Pride nemški polkovnik, vzame iz toka pištolo, stopi do mene, se obrne in dene orožje nazaj v tok. Potle je pripeljal kamiončin, so nas segnali gor, nam strili šest h kabini, na noge pa so nam deli tram. Dva Nemca sta sedla zadaj in nas stražila. Ne vem, kod so nas vozili, nisem bil prav pri sebi. Zavedel sem se na stadionu v Gorici, na »campo sportivo«. Zvečer so nas peljali na železniško postajo, naložili še 23. italijanski regiment vojakov in nas odpeljali...

Štiri dni smo bili zaprti v vagonih, brez jast in pit. Potle smo se ponoči ustavili na Poljskem, v Tornu. Tam so nas prekrstili v številke. Jaz sem bil **Številka 35474**. Na aluminijasti ploščici, obešeni na špago, je bilo vtisnjeno moje novo ime...

Spali smo v lagerju, podnevi pa smo delali na postaji; razkladali in nakladali vagone. En večer, februarja meseca, pride nemška policija in nas ženejo, okoli dvesto nas je bilo, kakšnih petnajst kilometrov, v en gozd. Tam ukažejo počitek. Naenkrat smo ostali sami, nobenega nemškega policista ni bilo več. In se razidemo, eni levo, drugi desno. Pridemo v zapuščeno šolo. Tam sem se na slami komaj malo spočil.

Čez osem dni pridejo Rusi. Mene so vzeli v svojo armado kot prevajalca, saj sem se v lagerju od ruskih ujetnikov naučil ruščine. 9. maja 1945 sem čez Beograd prišel v Ljubljano. V Ajdovščini sem zvedel, da je na Gori vse požgano in da so naši še zmeraj v begunstvu, v Lokavcu. Zvedel sem tudi, kako je bilo z mojo sestro **Marico**...

Naši (Bratinavi) so kot begunci živeli v Lokavcu, na Palkuši. In sta šli, Marta, domača hči, in Marica, po moko. V Volčji Dragi ali v Prvačini, na železniški postaji, so jih prijeli italijanski fašisti, tisti, najbolj strupeni, ki so imeli **X** na uniformah, in obe ubili. (*Glej 'Znamenje na Gori', F. Černigoja, str. 96, opomba 1 k enoti 40! V tej opombi je prišlo do pomote. Informator ni Aldo Černigoj – Gidlju, kot je pomotoma navedeno, temveč se približne vsebine opombe spominjam iz več pripovedovanj, ki sem jih slišal v otroštvu. Na tem mestu še enkrat poudarjam, da so skoraj vsi podatki v omenjeni knjigi navedeni po spominu mnogih pripovedovalcev, faktografsko večinoma nepreverjeni in zato v podrobnostih mogoče tudi ne čisto resnični, kar pa ne zmanjšuje njihove silne moči. So del kolektivnega ljudskega spomina na strašno trpljenje Gorjanov med drugo vojno in kot taki preraščajo moč suhoparnih zgodovinsko dokazljivih in dokazanih dejstev, saj jih iz ljudskega spomina ne moreta izbrisati ne Nič ne Nobeden. Resnic pa je toliko, kolikor je udeležencev in očividcev določenega dogodka. Vse skupaj pa sestavljajo eno samo absolutno Resnico. (F. Č.)*)

.....

 Likar Jožef, 1876 – 1945 (*Jožica Spodlazu*)
Likar Marica, 1925 – 45 (*Bratinava*)
 Polanc Boris, 1930 – 44 (*Polancu, Barbkn*)

(*Del napisa s spomenika umrlim nasilne smrti med drugo vojsko na Predmeji*)

Obe nesrečni puncji so pripeljali v Lokavec in na pogrebu, v lokavški cerkvi, da je se je še kri stékala iz trug... Pokopali so jih na lokavškem žegnu. Po vojski smo našo prekopali na Otlico...

Kako se Marice spominjam? Bila je srednje postave, bolj okroglega obraza in mirnega značaja... (*Po pripovedi Franca Likarja – Bratinuga, 1923, napisal Franc Černigoj*)

II. Pripoved druga...

Marija Valič, por. Loredan, letnik 1925, s Palkuše iz Lokavca, sestra ubite Marte, mi je povedala:

Prijateljci Marica in Marta...

So partizani napadli rihemberški grad, je vse razdraženo!« Onidve da gresti, da kaj jim pa čejo. In sti šli do Prvačine. Tam so jih ljudje spet ustavljali: »Punce, bežite nazaj! So partizani ubili fašističnega oficirja, so povsod patrolje, vse je razježeno.« Dekleti sti imeli v nahrbtnikih že nekaj turšce in sti se obrnili.

Prideti v Prvačini pod železniško postajo in jih je zagleda ena patrolja. Italijani so bili, fašisti, ne Nemci. Pomahajo jim z roko, da naj prideti bliže; sti šli proti njim, ké sti pé tli, in en fašist jih je ustrelil brez neč prašat. Marto je zadelo skozi usta, Marico pa v čelo. Sedem ljudi je bilo ubitih tisti dan...

Zvečer punc ni bilo domov. Ljudje so začeli praviti, da so dol okrog Prvačine več ljudi pobili in nas je zaskrbelo. Obe mami, naša mama Helena in Bratincava Ihana, da jih gresti iskat. Res sti šli in jih v nedeljo zjutraj dobili - domačini so jih že spravili na pokopališče v Prvačini. Popoldne so jih pokopali, samo toliko, da so bile truge prekrte z zemljo. Materi sti dol prespali in v ponedeljek zjutraj prišli domov. Že od cerkve gor sti jokali...

Potle sem jaz šla na nemško komando v Ajdovščino po dovoljenje za prevoz trupel. Še zdaj se spomnim, ena ženska pred mano je prosila za dovoljenje za obisk brata domobranca v Črnem Vrhu, jaz pa za prevoz trupel nesrečnih deklet. Obe sva dovoljenje dobili. Gregorc iz Ajdovščine je šel ponje z vozom in s konjem. Dol so jih odkopali in pripeljali v Lokavec, na žegen, v kapelo. Umili smo jih in zavili v bele rjuhe.

Pokopali smo jih na pepelnično sredo, na dan svetega Valentina, 14. februarja 1945... Skupaj, v isti grob; Marico so po vojski Bratincavi prekopal na Otlico.

Ljudje so videli, kdo je streljal na dekleti, in so materam to tudi povedali. Moja mama si je ime zapisala in si list vpletla v kito. Otilio Spolero da je menda bil in iz Udin da je bil doma... *(Ta podatek je povedala Jelka Likar, por. Vidmar, letnik 1931, sestra ubite Marice; opomba zapisovalca)*

Potle, enkrat po vojski je že bilo, sem se peljala z vlakom. Zapletla sem se v pomenek z enim moškim in ne vem, kako je beseda nanesla tudi na ta dogodek. »Joj,« je rekel tisti moški, »vse sem videl, kako je bilo. Skrit sem bil na podstrešju bližnje hiše...« A mi ni utegnil povedati nič več, ker se je vlak že ustavil na postaji in je moral izstopiti. Pozabila sem ga vprašati za ime in naslov...

(Po pripovedi Marije Valič, por. Loredan, s Palkuše iz Lokavca, zapisal Franc Černigoj)

ŽIVLJENJSKI KROG OD ROJSTVA DO SMRTI

irena velikonja

S predstavitvijo šeg in navad na Gori začnemo novo pripoved v etnologiji, ki se s to tematiko navezuje na področje družbene kulture. Šege in navade delimo na tri cikle: na šege življenjskega cikla, na šege delovnega cikla in na šege letnega cikla. Slednje smo v časopisu že dodobra sprotno spoznavali, saj so to običaji, ki prikazujejo splet praznovanja ljudi nekega območja v prazničnih dneh koledarskega leta. Za te šege, navade in oblike druženja velja, da gre za združevanje kulturnih plasti; predkrščanske kulturne plasti z zimskim in poletnim časom, in krščanske kulturne plasti z dvema snovnim krogoma - božičnim in velikonočnim časom.

Delovne šege in navade so tiste, ki nam predstavijo, na kakšen način so ljudje nekoč navadno začeli ali zaključevali gospodarska opravila (denimo *likof* ob košnji, žetvi...), ali pa navade, ki jih ima določena skupina (recimo lovski krst...). Šege življenjskega cikla pa nas popeljejo na sprehod od rojstva do smrti. Ker pa je s šegami in navadami močno povezano tudi glasbeno izročilo nekega območja, ki sicer spada v takoimenovano duhovno kulturo, smo ga za celovitejši pogled v ljudsko zakladnico, povezali s pevskim in ljudskim izročilom na Gori. V letih 1976/77 ga je raziskovala etnomuzikologinja dr. Zmaga Kumer, svoje izsledke pa je objavila tudi v Goriškem letniku leta 1980. Prijetno branje vam želim.

Delovne šege so, kot rečeno, povezane z različnimi opravili, ki so jih nekoč Gorjani opravljali na polju, pa tudi doma. Med ta opravila sodi kot posebna oblika druženja v pozno jesenskem in zimskem času tudi *klekljanje*. Ženske so namreč običajno klekljale v skupinah, zdaj v eni, zdaj v drugi hiši, in med delom tudi pele in si pripovedovale zgodbe. Pele so tudi doma pri različnih gospodinjstvih delih. 'Naša mati je mešala polento in pela,' beremo v omenjenem Goriškem letniku.

V zgodnjem poletnem času je bilo največ dela s košnjo. Kosili so moški ročno. Zaradi pogostih ros pa je bilo treba seno (če le ni bilo suho v enem dnevu) spravljati v kope. To je bilo moško delo, kajti staro pravilo namreč zgovorno pravi, *da je taka, kakršna je kopa, tudi žena*. Zadnja rjuha sena, ki so jo pripeljali domov, *na pod*, se je imenovala *baba*. Verjetno zato, ker je bila to skromnejša rjuha sena, ki bi jo lahko nesle tudi ženske. *Babo* so napolnili s tistim senom, ki so ga grabljice pograbile po njivi, ko je bilo delo končano. *Baba* pa je bila primerna tudi za vedeževanje. Veljalo je namreč, da se po *babi* pozna naslednja letina (*kaku bo drugič*). *Če je bila baba skromna, bo tudi letina skromna. Če pa je bila baba obilnejša, bo tudi letina dobra*.

In takrat so rekli, da je s košnjo za eno leto *likof*. Vsem pomagačem so zato postregli s kuhanimi štruklji. *Likof* se je pozneje prenesel na zaključek vseh gospodarskih opravil in se skozi čas ohranil do danes.

»Po Nemškem, po Laškem«- žetvena pesem

V poletnem - avgustovskem - času je bila, sicer zahtevna, vendar tudi zanimiva oblika skupinskega dela - *žetev*. Žanjice so se že zgodaj zjutraj odpravile na njivo. Žele so kakopak ročno. Žito so vezale v snope in snop povezale s slamnatim pasom. Najstarejše informatorka se še spominjajo, da so žele tudi ponoči, če je bila polna luna. Med delom so si privoščile malico. Ta je prešla v navado kot nenapisano pravilo. V košu z belim prtčjem je bil pšenični kruh, domač sir ali zaseka, pa malinovec ali čaj iz suhih krhljev (*sušje*), včasih pa tudi vino, ki je dalo novih moči. »Kadar smo žele, smo *zapuojele*. Pri nas je navada, da gremo eden drugmu pomagat. Se nas več zbere v kup, deset *ževk* (žanjic), kolikor se jih nabere. Ko se delo konča, se *naštima malco*, se usjedemo dol, kozarček vina spijemo in zapuojeemo.« Snope so na njivah sušili in jih čez noč zložili v kope. Dokler so ženske ročno žele, je imela družina doma tudi ročno mlačev. Na Gori je bila najbolj razširjena tista z otepanjem, najbrž zato, ker so potem uporabljali doma snope za kritje slamnatih streh.

Kaj vse se sme, česa ne, kdo je lahko boter in s čim nad zle duhove pa nam pove življenjski cikel..

Staro reklo govori, da nosečnica ne sme stopiti čez voje in ne sme kropiti mrliča, ker bi to zagotovo škodilo njej in še nerojenemu otroku. Porodnica ne sme jesti krompirja, tudi zelja ne, kajti kislo bi se držala, so ji pa zato pred porodom dali piti kuhanega vina. Ob rojstvu otroka so bile na porodu ženske, *nunce* imenovane. Kar hitro, morda teden dni po rojstvu, sta boter in botra (*nunc in nunca*) odnesla novorojenca h krstu. Novorojenca so ob krstu pokrili z belim prtjem, ki naj bi ga varoval pred zlimi duhovi.

Otroci so navadno dobili ime po svetniku, ki je godoval na otrokov rojstni dan, poleg te pa je bila tudi razširjena navada, da je prvorojenec, še zlasti, če je bil deček, tudi sam nosil očetovo ime. *Nunce* in *nunca* novorojencu običajno niso zbirali med sorodniki, pač pa med premožnejšimi vaščani. Tako se je zgodilo, da je bil en sam premožnejši vaščan *nunc* polovici novorojencev v vasi. Za boterstvo je povprašal oče. Ko se je odpravil po teh poteh, je bilo znamenje, da je v hiši z drugačnimi nameni kot sicer, povsem razpoznavno, saj je nosil klobuk pod pazduho (na Predmeji) ali pa je v hišo stopil z zavihano hlačnico (na Otlici in Kovku). »Kaj iščeš botra?«, je reklo, ki se je na Gori ohranilo do danes, če zaradi sile ali nerodnosti, hlačnica na osebi ni takšna, kot bi morala biti.

»Rožmarin se je posušil« - soldaška pesem

Ko so fantje dobili poziv za nabor (*štelengo*) ali za k vojakom, so ga zataknil, rožmarin namreč, za klobuk. Skozi vas so odšli vriskajoč. Zbralo se jih je deset, petnajst in so tako zapeli, da se je vse treslo. Na *štelengo* so se odpravili z okrašenimi vozovi (v Ajdovščino, Vipavo, Logatec) ali pa peš. V etnološki raziskavi dr. Kumerjeve beremo, da so takrat največkrat zapeli 'Na Gori je moj dom' in 'Rožmarin se je posušil'. Ne samo dekleta, pač pa tudi tisti fantje, ki jih je komisija zavrnila, so kupili onim potrjenim, zdaj fantom od fare, svetle rože, ki so jih ti zataknil za klobuk. Ob vrnitvi z nabora so fantje povabili dekleta na ples v kakšno hišo. Če je dekle prišlo na ples s svojim fantom in je drugi hotel plesati z njo, je moral onega vprašati za dovoljenje. Dekle samo ni smelo odkloniti plesa, saj bi jo užaljeni plesalec odslovil s plesa, ker mu je naredila sramoto.

»Preljuba nevesta, le vzemi slovo« - svatovska pesem

»Naši Krašovci, Brici, Gorjani in Bovčani imajo gotovo tudi svoje lepe stare narodne običaje, zato mislim, da bi bralcem Novic dobro ustreženo bilo, ako bi kak z ondotnimi navadami seznanjen domorodec jih nam naznaniti hotel...« Tako je v zvezku o ženitovanjskih šegah na Primorskem zapisal Andrej Marušič.

'Gorjanski domorodci smo tu in na pragu nove dobe našim bralcem pišemo.'

Ko so na Gori snubili, so se odpravili ženin, njegov oče in *snubič* k nevestinim staršem, »vprašat, če ga dekle vzame.« Dan pred poroko so na okrašenem vozu peljali skozi vas nevestino balo na ženinov dom. Ta je morala biti čista, snažna in lepo izvezena. Rjuhe je krasil nevestin dekliški monogram. Okrašene so bile navadno s kvačkano čipko. Na vrhu bale je bil petelin.

Ob svatbi je godca naročil samo ženin, enega, čeprav jih je bilo po vaseh več. Godec je prišel z ženinom po nevesto. Ko so po dolgem prerekanju pred zaprtimi vrati in ponujanju lažnih nevest (navadno so bile to nevestine družice) navsezadnje spustili ven pravo in je ženin prežagal *šrajngo*, je godec zagodel, ženin in nevesta pa sta zaplesala.

Kaj se je zgodilo, če se je ženin odločil za družico? Viri o tem skrbno molčijo. Nevesto so k poroki spremljale družice. Pred oltar je v cerkvi nevesto popeljal ženinov drug, ženina pa nevestina družica.

Na gostiji so plesali tudi ženinovi in nevestini starši ter drugi svatje. Solo plesov ni bilo, razen, če je to kdo posebej zahteval. Plesali so največ *polko* in *valcer*, kar znajo še danes. Stari ljudje so znali *zigmšrit*, *pajeriš*, *špicpolko*, *šuštarsko*, *povštertanc*, *mazulko*, *cotič*, *na špegu*, *štajeriš*. Povštertanca niso plesali samo na svatbi, pač pa tudi sicer, ko so fantje priredili ples. Samo tam, kjer je bila doma bogatija, so si lahko ob svatbi privoščili več godcev. Igral je harmonikar, pridružil pa se mu je še kdo, ki je igral na *pišu* in boben. Omeniti velja *šeškanje*, ki so se ga udeleževali otroci. Prišli so tja, kjer je bila poroka, da so jim dali dobrot. Zakaj ravno šeškanje? Pravzaprav ni znano. Morda zato, ker so doma otroke *našeškali*, če so se na svatbi preveč časa zadržali.

Če je bila pri hiši edinka, je navadno prišel k hiši zet. Take ženske so imenovali *blagunice*, saj so bile običajno tudi edine dedinje premoženja, čeprav so ga kasneje največkrat prepisale možu.

»Prišla je pošta iz nebes...« - mrliška pesem

Mrtvega so položili na pare (mrtvaški oder), ki je bil okrašen, posut z rožami. Na mizi pred mrtvaškim odrom je stala miza, pogrnjena z belim prtom, s križem, svečami, in večno lučjo. Zvečer so se zbrali kropilci, ki so pri mrliču čujali. Nekdaj so ob tej priložnosti veliko peli. »Stari so molili«, pravi ena od informatork, »fantje in dekleta pa so peli ali se igrali *kapcinarja*«. Peli so glasno, da se je treslo po hiši. Sicer pa so si tudi kaj pripovedovali in ostali v hiši do jutra. Domači so ponudili kropilcem kavo. »Druge pijače ni bilo in tudi ne kruha.« Kropit še hodijo, pojejo pa že dolgo ne več. Med drugo svetovno vojno so še. Dobro se spominjajo informatorji, saj je prišel enkrat v hišo, leto 1942 se je pisalo, italijanski brigadir in zahteval, naj ne pojejo več. Pogrebci so bili navadno sosedge. Če je bil pokojnik lovec, so bili tudi pogrebci njegovi stanovski kolegi.

Da se je navada petja ob čujanju mrliča v 20. stoletju naglo opustila, priča tudi dejstvo, da je na Gori ohranjenih zelo malo mrliških pesmi. Zdi se, da so jih prenehali peti že pred prvo svetovno vojno in jih niso opustili šele pod pritiskom fašističnih prepovedi, saj so se ljudske pevke, tako v zapisu navaja dr. Kumerjeva, morale za snemanje tovrstnih pesmi leta 1976 prav posebej pripraviti. Povprašati so morale najstarejše ženske po vaseh.

V povezavi z *ranjkimi* je bila na Gori tudi navada, da so morali na vseh vernih duš dan, pravzaprav na večer, prinesiti polne škafe vode, ker so na ta dan ob 11. uri zvečer vse verne duše doma. Pridejo se umiti in pit vodo.

Mnoge vraže, ki smo jih vpletli v ta sestavek, že napovedujejo, da je na Gori bogato tudi to prgišče ljudskega izročila. Ne bomo vas opeharili, v eni izmed prihodnjih številčk časopisa bomo predstavili ta del duhovne kulture samostojno in/ali v povezavi z drugimi življenjskimi znanji, kjer so bile ljudske vraže močno prisotne.

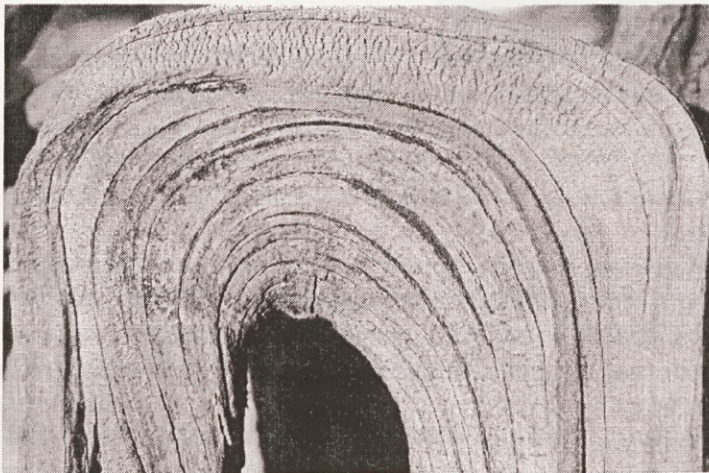

Foto Primož Breclj

KAJ PA V TEJ ŠTEVILKI 'GORE' PRAVITA MOŽ IN ČEMERIKA?

»Žena, pripelji otroke...«

Pri eni hiši na Gori je bila velika družina in še večje buštvu. Otroci so bili lačni in so jokali. Gospodar ni mogel več poslušati njihovega joka in je šel v gozd za hišo. Tisto leto pa je žir bogato obrodil in žena je iz gozda zaslišala vesel klic: »Mati, pripelji otroke, bomo jeli bjukuco*!«

**bjukuca – žir*

»Žena, beži pogledat v štaló...«

Pridejo Ipavci na Goro k eni hiši in pravi gospodar ženi: »Beži pogledat v štaló! Neki more bet narobe. Naraj se taveliki voli bodejo!« Ipavci so bili radovedni, kakšne vole ima ta revež, in so šli pogledat. A v štali ni bilo volov – kdo jih bo dal! Dve kozi sta se tam trcali...

»Lesica, kaj bi rada še kofe?«

Na Láhuvmu griči na Otlici je bila ena stara teta, ki je imela kokoši kar ob ognjišču. Vrata je pustila odprta, je prišla lisica in pokradla vse kokoši. Drugi dan je zvitorepka prišla spet na prag in gledala v hišo. Láhuka ji reče: »Lesica, kokoši si požrla, kaj bi zdaj rada še kofe?«

»Počaki, je še vse v dimi...«

Na Otlici, gor nad Kurjo vasjo, se reče Pr Premih. In grejo na lov. Frénce strelja zajca in ta stari Buho Jagruski ga praša: »Frénce, ste ubil zajca?« - »Počaki,« pravi Frénce, »je še vse v dimi...« Seveda, kaj ne bo! Je zadel suh grm in se je vnelo...

»Saj smo klicali punce...«

Na Otlici za cerkvijo je bila gostilna. Pr Ilenci smo rekli tam.

No, gor zadaj, Pr Temintem, pa so spale punce in fantje v gostilni so se zmenili: »Jih gremo klicat!« Gospodar in gospodinja sta spala na podu, kamor si prilezel po lojtrah. Fantje vzamejo kar tista lojtra, jih prislonijo k oknu in kličejo. Gospodar sliši in vstane, odpre vrata in stopi – v prazno... Za njim vstane še gospodinja in tudi ona pade. Oba sta se potolkla in tudi nekaj polomila. »Bom šel na sodišče!« kriči za fanti gospodar. Fantje pa nazaj: »Saj smo klicali punce, ne vas!«

Širi mesece in pol in štiri mesece in pol je...

Neki možak z Gore se je poročil. Po štirih mesecih in pol mu reče žena: »Ti, jaz bom rodila...« - »Kako,« se začudi mož, »saj sva poročena komaj štiri mesece in pol! To mi ne gre v glavo!«

To sliši sosed in pravi: »To moraš tako zračunat: Štiri mesece in pol podnevi in štiri mesece in pol ponoči je devet mesecev...«

Kaj je naredil tatov tičk...

Pr P. na Dolu so imeli en ducat otrok. Ko so spet enkrat prinesli od krsta, je rekla tastarši punca bratu: »Vidiš, tatov tičk je naredil, da danes vsi dobro jemo!«

(Vse anekdote - Benedikt Polanc – Dite Polajnski; letnik 1924)

(Po pripovedovalčevem rokopisu, ki smo ga našli v zapuščini Izidorja Likarja, vse anekdote zapisal F. Č.)

GORA DANES

Iz doline se ozrem na svoj rojstni kraj, kjer mi je tekla zibelka že pred davnimi 73-imi leti; takrat še nisem poznala krajev, kjer živim danes in ki mi lepšajo starost. Dandanes se rada peljem na Goro, a včasih me je malo strah, saj se ozračje v hribih često razbesni.

Peljali smo se mimo Dornberka in Zalošč. Na naši levi rob Trnovskega gozda, Kucelj in greben Čavna; za njim Gora, nad katero so se zgrinjali črni oblaki in napovedovali bližajočo se nevihto. Vremenska napoved ni bila tako slaba, toda kazalo je, da bo vreme nas in vreme narje znova presenetilo. Ko smo v Ajdovščini zavijali navkreber proti Gori, je začelo deževati. Črni nevihtni oblaki so zakrivali meni dobro znano hribovsko pokrajino. Na Colu se jim je pridružil še oster gorski veter in Gora ni izgledala nič kaj prijazno. Neurje je dolino nekako obšlo, zato pa je kazalo, da Gora nevihti ne ubeži. Toda nevihta je prizanašala tudi Gori: črni oblaki sem, črni oblaki tja, dežja pa le ni bilo. Misli so mi kar uhajale v otroštvo: ni bilo tako kot danes, ko v primeru slabega vremena sedeš v avto in si po urici vožnje spet doma, marveč smo morali ob še tako hudem vremenu po stezah pešaćiti v dolino.

Kljub zloveščim oblakom sem izpolnila svoj načrt: obiskala sem par svojih sestričen ter prižgala svečke na grobovih svojih sorodnikov. Pomudila sem se tudi pri spomeniku padlim, kjer je med drugimi borci vklesano tudi ime mojega brata Ivana, ki je leta 1943 padel na Ledinah nad Idrijo, kjer je pokopan v skupni grobnici. Moja starša počivata v Šempetru, kjer zdaj bivam tudi jaz in kjer sta tudi onadva preživela lepšo jesen njunega težkega življenja. Mož ima svojce pokopane v Črničah in pogosto obišče njihove grobove. Njegov oče je žalostno sklenil svojo življenjsko pot v nemškem taborišču, zato je spomin nanj ostal samo v srcu.

Še danes imam na Gori polno prijateljic. Ko obiščem Goro, se mi zdi, da kar vse poznam, pa jih nekako zamenjujem med seboj. V tolikih letih, kar ne živim več tu, že opažam nekatere razlike med Goro, kakršno sem poznala jaz in kakršno domačini poznajo danes. Nekdaj smo bili hudo siromašni, danes pa se je življenjski standard na Gori dvignil, da ljudje kar hitijo prinašat na mizo vse mogoče domače dobrrote. Tako do mene kot tudi do mojega moža, ki ni Gorjan, so ljudje zelo prijazni in ustrezljivi. Kar ne morem se načuditi, kako se v petdesetih letih vse spremeni: nekoč sem bila več lačna kot sita, otroci pa smo bili zadovoljni tudi s koščkom polente in le redko skorjico kruha. Obiskom nismo imeli česa ponuditi in hiteli smo k sosеду, da bi nam posodil par zrnč kave. Če je oče kaj zaslužil s priložnostnim delom, smo stekli v trgovino, ki smo ji rekli Hotel - v isti stavbi je bila tudi gostilna z nekaj prenočišči - da smo nakupili najosnovnejših živil in 5 dag kave, da bi jo vrnili sosedom. Revščina se je kazala tudi na naših skromnih oblekah, ki smo jih pridno šivali in krpali, da ni bilo treba k šivilji. Takoj ko je sneg skopnel, smo čevlje spravili za zimo in v šolo in cerkev hodili bosi. Preživeli smo le najbolj žilavi; za zdravnika in zdravila seveda ni bilo denarja in veliko mladih je umrlo.

Kras, v ozadju Čaven in Gora (foto Marjan Polanc)

Gora je danes zgledno urejena. Hiše so čiste, z rožami na oknih, udobne in tople. Mladi imajo avtomobile, s katerimi se vozijo delat v dolino, starejši pa imajo pokojnine. Na Otlici je tudi osnovna šola, ki jo obiskujejo otroci z Gore. Gora je urejena, kot bi bila druga Švica, njene lepote pa lahko uživamo le, če to prelepo pokrajino obiščemo. Ponosna sem, da tudi sama izhajam iz tako lepih in prijaznih krajev, ki jih tudi vetroven in oblačen dan ni mogel pokvariti.

Da se še predstavim: Rozika Fišer, rojena Vidmar, od Premov z Otlice.

IZPREHOD NA NOTRANJSKO - II. del

frančišek lampe

Ena od nalog Društva GORA ob prihajajoči 400 - letnici naselitve Gore je tudi postavitve omare, v kateri naj bi bila na enem mestu zbrana književna dela, ki so jih napisali Gorjani, in tista, ki so jih sicer napisali drugi, pa se nanašajo na Goro! Med njimi bo imel zagotovo posebno mesto zapis 'Izprehod na notranjsko', ki ga je leta 1896 v nadaljevanjih objavljal v 'ilustrovanem listu za leposlovje in znanstvo' namreč 'Domu in svetu' njegov urednik, Frančišek Lampe (1859 – 1900) doktor bogoslovja in modroslovja, sicer iz Zadloga doma. Gre za izjemno zanimiv potopis in sodi med starejše zapise o Gori sploh, še posebno je dragocen zaradi statističnih podatkov, ki jih objavljamo v drugem nadaljevanju.

Številke časopisa Dom in svet, iz katerih smo povzeli Lampetovo besedilo, so iz zbirke Stanislava Bačarja iz Ajdovščine, ki nam jih je ljubeznivo posodil.

Da – nekdam! Živo se spominjam, kako smo hodili semkaj na božjo pot k 'angelcu varihu', kakor pravimo. Na praznik angela variha namreč ali angelsko nedeljo je tukaj velik shod. Bližnji sosedje nobeno leto ne zamudimo prilike, da ne bi prišli počastit angela variha. V tesno cerkev, še več pa okrog nje, se je zbrala ob lepem vremenu velika množica ljudi: Gorjanov, Vipavcev, Kraševcev, 'Rovtarjev', Belčanov, Čekovnikarjev, Vojskarjev in tudi Idrijčanov. Kmalu se je izmotala iz cerkve procesija in šla po bližnjem travniku, krepka moška grla so pela razne pesmi po stari navadi, da se je razlegalo na vse strani. 'Rovtarji', ki smo se šteli

Foto Primož Breclj

glede na omiko nad Gorjani, kritikovali smo to petje z raznimi opazkami, češ da je v njem preveč zavijanja. Da je bilo ta dan slovesno opravilo v cerkvi, ni treba zatrjevati, pa tudi ne obširno popisovati. Pridiga je morala biti po splošnem pričakovanju taka, da so se jokale vse ženice, ako ne tudi moški. Hudomušni romarji seveda smo tudi to dobro lastnost Gorjanom oponašali in jih zabavljali: »Gorjani se v cerkvi jokajo in kesajo, a kakor hitro po maši pridejo iz cerkve, že povpraša znanec znanca, prijateljica prijateljico: Ma, pej kje je borjač, da bomo plesali?« Kaj čemo! To slabost imajo Gorjani kakor drugi Goričani in mnogi ljudje po svetu, da radi plešejo. – Po cerkvenem

opravilu smo romarji še nekoliko postali pri cerkvi. Kdor ni imel denarja, šel je vodo pit v župniški vodnjak in prigriznil kos domačega kruha, kdor pa je kaj imel, kupil je sadja od vipavskih prodajalcev, ali pa šel tudi v gostilno na Pristavi. Primerilo se je tudi, da me je znanec mojega očeta povabil na kosilo, in tukaj sem videl zbrane vse domače, celo iz Trsta je došel sin, - pa tudi spoznal, da Gorjanke znajo dobro kuhati. Blaženi spomini!

Kakšen zrak ti veje todi! Poživi ti prsi in razvedri dušo. Zato smo tudi mi krepko dihali in urno stopali po drobni stezi, ki vodi proti cerkvi angela variha na Otlici. Srečali smo le jedno samotno hišo in jednega moža, ki je hotel po medsebojnem pozdravu zvedeti, od kod prihajamo. Tla so valovita in le malo ravna; tu je kak njivica, tam peščena brežina, drugodi neredno grmovje, vmes samopašna bukev. Po kaki pol – tričetrturi hoji smo prišli do malega gozdiča v prostorni ravnini; na par njivah je zorelo žito, katero so spravljale žanjice. Nato zavijemo mimo gozdiča na prostoren travnik in zagledamo – jako lep prizor! Belo cerkev, zraven nje hišo, pač župnjišče, zadaj na desno pa nekaj koč, - selo Otlico.

Cenjeni čitatelj ne more umevati, kako nepopisno mil mi je bil ta prizor, saj ne more občutiti in ceniti hrepenenja, ki me je vleklo tje v svetišče angela variha. Zato nisem čutil in videl, kako smo bili od hitre hoje

in vročine vsi premočeni. Gotovo bi bil tudi žejen, ko bi mi misel na sveto mašo ne bi odganjala takih občutkov. Bodi ti hvala, vrli gorjanski dušni pastir, za prijazni in gostoljubni sprejem! Ako dobro nam dene, ako najdemo kje prav skrito dobro srce, katerega jednake misli in težnje spoznamo polagoma iz pogovora. Kmalu sem bil spočit, posušen hudega potu in tudi oblečen za v cerkev. In tako sem z veseljem in navdušenjem kakor kak novomašnik pristopil k oltarju.

Sedaj je cerkev prav lična in dosti prostorna za Otličane in bližnje Gorjane. Nekdaj je bilo drugače. Ko sem kot mal dečko prišel prvič semkaj, bila je cerkev slaba in zapuščena, brez lišpa. Tedaj jo je neki vladal jako star 'gospod'. A pozneje je udarila vanjo strela in jo razdejala tako, da jo je bilo treba predelati temeljito. Sedanji duhovni pastir je prijatelj ljudstva, pa tudi vede in umetnosti. Zato skrbi, da imajo Gorjani ob nedeljah kaj lepega pred očmi. Dobro dene potniku svetišče v tako samotnem kraju. V samotnem svetišču ti je dvakrat mileje, kakor v velikanskih cerkvah sredi velikih mest.

Duhovni pastir pri 'angelcu varihu' ima sicer skromno pa prijazno bivališče. Vodo kapnico mu daje vodnjak, navadnih pridelkov domače polje, kar je pa treba boljšega, dobi se – seveda za drag denar – iz Ajdovščine.

Foto Primož Breclj

Kako težko je dobiti kaj takega, kar je treba voziti, to si bralce lahko misli. Iz Ajdovščine (prav za prav s Ceste) vozi sicer vozna pot v višavo najprej do Predmeje, potem do cerkve, a ovinki so tu neznansko dolgi, torej vožnja jako zamudna. Vendar nam je domači gospod izborna postregel in nas okrepčal za daljno pot. Presedeli smo par uric v tako prijateljskih pogovorih, kakor bi bili rodni bratje... Zlasti sem marsikaj zvedel o Otlici in Otličanih, kar mi je pa prijazni gospod pozneje tudi zapisal, zatorej podajem tisto pisanje neizpremenjeno čislanim bralcem.

»Pred malo stoletij je bila planota, star gozd, last kriških grofov. Njih posestva so bila neizmerna. Ves trnovski in idrijski gozd je bil njihov. Grofje so pozvali ptujce, naj bi jim gozd sekali, divjačino lovili in po ravninah živino redili. Drvarji so ob enem svet obdelovali in si kočje postavljali. Imena: Pristava, Majerija, Lahov grič, Pergar, Prem in druga pričajo o tem. To naseljevanje se je godilo koncem 17. stoletja ali tudi še prej. Do leta 1760 so bili Gorjani v duhovskih stvareh pod lokavško cerkvijo. V zapisnikih se bere: Po devetletni pravdi z Lokavcem je bila ustanovljena kuracija "in aspro hoc monte Otelza" leta 1760 pod knezoškofom Karolom Mihaelom grofom Attemsom pod oblastjo poknežene grofije gradiščansko-goriške. Da je pa duhovnija dobila svojega duhovnega pastirja, pripomogel je prad vsem Anton Jožef Lokar iz Lokavca bivši župnik v Kamnju, s tem, da je odločil za duhovnega pastirja tisoč goldinarjev nemške veljave s pogojem, da opravlja gorjanski duhovni pastir dvajset svetih maš z jedno obletnico, kar je škofijstvo sprejelo in potrdilo dne 8. mal. travna l. 1766. Takrat je štela Otlica 62 hišnih števil in 391 duš. Krstne matice segajo do 1. listop. l. 1765. in kažejo v dveh mesecih dva krščenca. Bil je tukaj prvi duhovnik Andrej Sulligoj do 9. malega travna leta 1766; 2. Janez Rozman; par mesecev za tem 3. Jožef Trevisan do 17. vel. srpana 1767; 4. Simon Vidoč (mato časa); Štefan Doljak do velikega travna leta 1771; 6. France Lokar do konca l. 1814, torej 43 let osem mesecev. O njem je zapisano: Plus quater decem stetit hic qua Presbiter annis Locar, vixque ullus pluribus esse potest; 7. Jožef Vidrich do srede mal. travna l. 1853., torej 39 let; 8. Anton Makuc do 1. listopada l. 1868., torej 15 let; 9. Anton Božič do 4. rožnika 1873. in od 5. rožnika l. 1873 nadalje je tu France Stepančič, rodod Kraševca.

Ako primerjamo število rojencev prvih desetih let 1766 – 1875: 127 s številom desetih let po sto letih, t. j.: 1866 – 1875: 384 in s številom zadnjih desetih let 1885-1894: 605, vidimo lep napredek.

Otlica je povprečne visokosti 1000 m nad morjem. Zato je podnebje vlažno in mrzlo in ne da dozoreti več kakor jednemu pridelku, in še ta, ako je poletje deževno, je jako pičel. Ker je podnebje vlažno, pade po zimi mnogo snega. Od sv. Simona do sv. Jurija nas tlači sneg; zapade pa tudi sredi vel. travna, da, tudi 18. rožnika je leta 1884 popolnoma pobelil celo Goro. Ker pa ni pravila brez izjeme, je tudi tukaj zabeležena izjema. Od 13. grudna l. 1778 do 26. mal. travna leta 1779 ni bilo ne dežja, ne snega: strašna suhota, tako, da so morali občinarji hoditi po vodo pod Čaven kakor zase tako tudi za živino. Zime ni bilo čisto nič, jasno nepretrgoma; potem pa je deževalo velikega travna, rožnika, mal. in vel. srpana. Leto je bilo v vsakem obziru dobro za ljudi in za živino.

Ker je podnebje vlažno, zato je poleti ob vsaki meglici dež, mnogokrat s sodrižem in točo; bliskanje in treskanje je na dnevnem redu. Pa kaj poleti! Pozimi dne 11. svečana l. 1879 7. uri zvečer je treščilo v zvonik pri tukajšnji stari cerkvi, odkrilo ga, četrtno prednje strani cerkve razsulo, skale nad štirideset korakov daleč razmetalo in streho podrlo. Ta slučaj je bil povod, da je po večletni želji raznih mož gospod Miha Blaško; mojster lokavški, sezidal novo cerkev, ki je bila blagoslovljena dne 7. velikega srpana l. 1881, posvečena pa 27. velikega srpana l. 1892 v čast angelom varihom.

Razen nekaterih gozdarjev so vsi prebivalci ubogega kmečkega stanu. Dokler so imeli stare, od kriških grofov podeljene gozdne pravice, pomagali so si Otličani z živinorejo. Ovac, koz in rogate živine je bilo v obilnosti, bilo je več stanarij na Gori. Pasli so kolikor in kjer so hoteli in tudi lesa dobivali v obilici. Bili so časi, ne ravno zlati, pa vendar veliko boljši od sedanjih. Gozdovi so bili še stari in močni, burja ni imela one moči, kakor jo ima dandanes. Odkar so pa po odvezni postavi ljudem jako skopo oddelili servitutne pravice, gre jim trdo. Ako bi ne bili strpni in delavni, ne bi mogli živeti na Gori. Sedaj za silo životarijo. Ta dela žlice, oni kuhalnice, tretji valjarje in žličnike, zopet drugi oselnike, kosja, jarme, kolesa, samokolnike, košarice, senene vile in grablje; nekateri kupčujejo z maslom in teleti in tako vidijo in premečejo vendar kak novčič. Večinoma pa gredo po svetu z žago in plankačo v raznih časih v razne kraje. Gorjana dobiš na Koroškem, Štajerskem in Hrvaškem, v Slavoniji in tudi v velikem Marmarošu. Nekateri ostanejo doma in se trpinčijo v trnovskem ali idrijskem gozdu kot tesarji in oglarji. Na Hrvaško gredo navadno meseca vinotoka in se vrnejo, ako jim je bila sreča mila, navadno okoli praznika sv. Jožefa s svojim pičlim zaslužkom, da poplačajo, kolikor se je mnogoštevilna družina v tem času zadolžila v prodajalnicah. A vsi se ne vrnejo. Tako je lani dne 21. prosinca ubilo nekega Franceta Črnigoja, skrbnega gospodarja, očeta peterih maloletnih otrok, zadnje drevo, katero so v šumi posekali. Ker sem omenil gorjanski priimek, dostavim še nekatere: Bizjak, Bratina, Čibej, Krapež, Velikonja, Vidic, Vidmar, Žonta.

Med 1737 sedanjimi prebivalci je tudi mnogo otrok, in to ni čuda, ker se večkrat pripeti, da mati povije dvojčke. Imamo jih šest parov. Predlanskim je mati povila trojčke, ki so pa umrli, zato pa je imela še pred letom sinka, tako da je imela v jednom letu štiri otroke. Za šolo od 6. - 14. leta jih je čez 300. Poučuje se jih v redni šoli na Dolu čez 170, na Otlici pa v šoli za silo 110. Res dober naraščaj! Bog ne daj, da bi odrekel krompir, ker ta je najpoglavnejši dohodek na Angelski gori. Žita dobe le toliko, da je poznajo in imajo slamo za streho. Sadja ni nikakršne vrste razen češenj divjakov, in še te obrode redkoma. Z ozirom na te žalostne razmere je vlada ustanovila na lastne stroške čipkarsko šolo, v kateri se deklice vadijo čipkanja, da si kak novčič prislužijo in vsaj za veliko silo nekoliko opomorejo. Kar je pred 22 leti rekla neka žena, ko so jo vprašali, kako je na Angelski gori, to je gola resnica. Rekla pa je: "E, gospod, pri nas je devet mesecev zima in tri mesece mraz."

Morda je čitatelj nevoljen, da se v tej gozdni in gorjanski samoti mudimo tako dolgo. Pisatelj teh vrstic pa meni, da pravi opazovalec krajev in ljudi ne gleda na število hiš in razne urade kakega kraja, ampak na prirodni značaj in v duha nepokvarjenega ljudstva. To je vredno opazovanja. V takih samotah pa živi narod res prirodno, govori resnično in naravnost, vede se neprikrito: In to lahko trdim o naših Gorjanih; ni mi torej žal, da sem jim posvetil te vrstice.

(Konec)

KRONIKA – nadaljevanje

edmund čibej

Leta 1813 je pripeljal Napoleon I. svoje čete v Vipavsko dolino. Oddelek je korakal preko Slokarjev proti Dol - Otlici. Ko so korakali Francozi mimo vasice, je ustrelil neki nadutež, Paulin - Slokar Paul - proti korakajoči četi in zbežal. To je napravil ta lump iz gole nagajivosti. Francozi so hoteli vas požgati in le s težavo so ljudje preprosili za milost. Ko so marširali Francozi iz Dola proti Otlici, so videli človeka, ki je bil enako oblečen kakor oni pri Slokarjih. Vlovili so ga in ubili bi ga, ako bi domači župnik ne preprosil zanj, dokazal je, da ta človek ni bil že 3 tedne od doma, ker je bil bolan, in torej čisto nedolžen. Potem so se vojaki pomirili in korakali dalje.

Takrat se je pripetila še druga smešna in vesela dogodbica. Načelnik četice stopi v neko hišo, kjer je bila slučajno sama stara ženica in zahteva ovsu za konje. Se ruzumi, da je bila ta zahteva v jeziku, ki ga ni razumela žena, zato ta debelo gleda in molči. Mož pa le kriči in trdo zahteva "hopsa, avena hopsa". Uboga in preplašena žena misli, da zahteva mož od nje - ker izgovarja besede "hopsa" - naj pleše. Radi tega vljudno prosi in pravi, da je stara in ne zna plesati. A komandant ponovi še ostreje besedo "opsa". In glejte čudo, ženšče prične skakati in plesati v največje veselje in zabavo navzočih Francozov. Načelnik vojakov se domisli, da ženica ni razumela besedice "hopsa", potreplja jo po ramenu, češ da je že pridna in ji podari še par frankov in odjide s hiše proti Colu. Naša mamka je večkrat in prav na dolgo pripovedovala, kako je nabrisala Francoze, ki so jo hoteli ubiti, a so jo še nagradili, ker je znala tako lepo skakljati in je njih ples, ki se imenuje "hopsa", tako fino zaplesala.

Leta 1866 je nastala vojna med Avstrijo in Italijo. Avstrija bi z lahkoto premagala Italijo, a tu se je vmešala Francija, ki je iz gole sebičnosti pritisnila na našo državo in tako je neposredno pomagala Italiji, da je ta, pa le diplomatičnim potom, dobila Benečijo. Takrat so spali vojaki in to največ Italijani (Tirolci) pri Slokarjih in Dol - Otlici v zaledju. Niso pa delali nikake škode na polju, ne po hišah, ker so bili strogo disciplinirani.

Leta 1914 - 1918 je vihrala svetovna vojna. Kako se je godilo tukajšnji občini, vedo še predobro vsi starejši ljudje. Čete so drle iz Ajdovščine mimo Slokarjev na Predmejo; od tu proti Čepovanu in dalje čez Bajnsko planoto proti Tolminu in dalje. Joj, koliko trpljenja, ker je bilo vse vničeno, kamor so prišli vojaki! Gorica je bila evakuirana in vsi državni uradi prenešeni v Ajdovščino. Ker se je zdelo, da je cesta Slokarji - Predmeja nezadostno prometno sredstvo za dovažanje vojnega materiala in živeža iz Ajdovščine na tukajšnjo planoto, napravila se je še žična železnica iz Ajdovščine na Predmejo, ki je vrgla vsakih 24 ur 3.333 qui od enega kraja do drugega. Po končani svetovni vojni smo bili priključeni Italiji, in tu se pričinja nova doba naše občine.

Cesarska namestništva in Okrajna glavarstva so bila odpravljena in mesto tih so bile uvedene Prefektore. Začetkom smo spadali pod Prefekturo Udine (Videm), pozneje se je zopet imenovala Goriška dežela in v Gorici kraljeva Prefektura. V letu 1922 so bile občinske volitve, volili so se župani (sindaco). Že v letu 1927 smo morali uredovati v laščini. Dobo laške vladavine od 1918 do 1943 ne bodem natanko popisoval, ker je vsim starejšim ljudem dobro poznana. Italijani so po malem prihajali k nam, ker so se bali. Prihajali so k nam karabinjerji (orožniki) s svojimi širokimi klobuki. Potem uradniki, učitelji itd... Do leta 1926 smo bili samostojni a tega leta smo se priključili k veliki občini Ajdovščina (Aidussina). Kako se je postopalo z našimi ljudmi, dobro vemo. In če vprašamo, kako smo živeli mi, vbogi trpini v tih dolгих 25 letih, odgovor je kratek: živeli smo in se vadili v laščini, četudi ne prav radi, ali živeli smo, kakor živimo tudi danes: 'mirni, tihi, poslušni!' Že v letu 1941, posebno pa še v letu 1942 so se risali na nebu črni oblaki, ki so žugali, da se zaneti nova svetovna vojna. Kakor sem že v začetku omenil, je nemirni in oholi državni načelnik Hitler, ki se je imenoval führer (vodja) brez vsakega povoda ali vzroka začel napadati in osvojevati najprej obmejne države, kakor Češko, Poljsko itd.

(nadaljevanje prihodnjič)

ZVONČKI

elvica velikonja

Na katere cvetlice se najprej spomnite ob besedi »pomlad«? Na zvončke? Ali je kdo med nami, ki ni še nikoli nabiral zvončkov? Ali je kdo med nami, ki ni še nikoli občudoval malih pogumnežev, ki že sredi zime pribodejo na dan in s svojimi kimajočimi cvetovi pozvanjajo pomladi? Najbrž ne. Naj bodo torej zvončki, tako običajni, pa vendar nam vsem tako ljubi, predstavljeni v pomladanski številki našega časopisa.

Ko govorimo o zvončkih, mislimo največkrat na **navadni mali zvonček** (*Galanthus nivalis* L.). Ime rodu izhaja iz grške besede *gala*, ki pomeni mleko in *anthos*, ki pomeni cvet. *Nivalis* pa pomeni snežni. Torej bi bil mali zvonček lahko tudi snežni mlečni cvet. Sicer

Navadni mali zvonček (foto Elvica Velikonja)

pa spada v družino narcisovk, torej ima v zemlji čebulico. V rastni dobi nadomesti stare, izrabljene čebulice z novimi. V njih si nagradi pravo zalogo hrane in tako pripravljen čaka prvih toplejših žarkov. Takrat se zelo hitro prebudi. Saj se mu tudi res mudi - ko bodo ozelenele prve bukve, bodo svetlobi zaprle pot do njega. Zato še iz mrzle zemlje, skozi listje in velikokrat tudi skozi sneg prikukata lista, ovita v valjasto, suhokožnato nožnico. Med listi se prikaže steblo, na vrhu katerega je že viden v podporni list ovit cvet. Le ta kmalu prodre na prostost, povese glavico, se razpre in že kima. Podporni list iz dveh med seboj spetih listov pa štrli nad cvetom in še vedno ovija cvetni pecelj.

Listi malega zvončka so modrozeleni, cvet pa povsem bel. Zunanji perigonovi listi so daljši in dajejo cvetu obliko zvončka. Notranji pa so krajši, nazobčani, z zelenimi lisicami na koncu. Ti ovijajo prašnike in pestič. Zvončke oprašujejo žuželke, plodove, sočne glavice pa pridno raznašajo mravlje.

Kje rastejo zvončki, vemo vsi. Pri nas jih je največ po Robu, na Čavnu, nasadili smo si jih okrog hiš, v sadovnjake in vrtove. Rastejo tudi v gozdu. Tam zacveto pozneje, včasih šele maja, so močnejši in pogosto rastejo v šopih. Ponekod, recimo pod Sortežem, rastejo v družbi s **pomladanskim velikim zvončkom** (*Leucojum vernum* L.). Bolj nam je znan kot gozdni zvonček, *kron'ca*, zlati zvonček. Tudi ta ima šest perigonovih listov, le da so ti enako dolgi. Skupaj oblikujejo cvet, ki je bolj okrogel kot pri malem zvončku in daje občutek nazobčanosti. Še zelenorumenelise na koncu ima in res nas spominja na majhno krono.

Gozdni zvončki rastejo v šopih ali posamič in ponavadi v velikih skupinah. Ustrezajo jim apnenčasta tla in so znanilci vlažnosti. Pri nas so veliko redkejši kot mali zvončki. Pri navedbi rastišč sem večkrat naletela na podatek, da rastejo po vsej Sloveniji, razen na Primorskem. V Trnovskem gozdu pa rastejo zaenkrat še. Žal je njihovo rastišče pod Sortežem v pomladanskem času obiskano največkrat z motiko. Nad cesto jih že skoraj ni več, umikajo se vedno više, ljudje pa za njimi. V nekaterih deželah so zavarovani. Dobro bi bilo, da bi o tem razmislili tudi pri nas in gozdne zvončke v občinskem merilu zavarovali. Bolj kot vsak zakon pa jih lahko zavarujemo mi sami.

Pomladanski veliki zvonček (foto Elvica Velikonja)

Dr. MIHA LIKAR

mišo likar

Dolgoletni televizijski novinar Peter Likar je napisal sestavek 'O priimku Likar', ki je bil objavljen v prejšnji številki Gore. Pripomnil je, da bi bilo lepo in dobro, če bi opisali tiste Likarje, ki so dosegli posebne uspehe, zasedli vidne položaje ali pa imajo zanimivo življenjsko zgodbo. Eden od 1316 Likarjev v Sloveniji je tudi znani mikrobiolog, zdravnik, dr. Miha Likar.

Dr. Miha Likar

Miha Likar se je rodil pred sedeminsedemdesetimi leti v Ljubljani. Njegov rod izvira z Otlice. Predniki iz tretjega rodu so bili Gorjani. Njegov stari oče je bil nadučitelj, oče pa pravnik. Mati izvira iz rodu znanih ljubljanskih mesarjev in pisateljev - Kozakovih. Kot vsi tukajšnji prebivalci je tudi Miha trd in odločen. Vse, kar reče, stori, pa naj ga velja še toliko časa in truda. Z gorjansko krvjo se ponašajo tudi njegovi štirje otroci.

Ko mu je bilo 26 let, je diplomiral na medicinski fakulteti, štiri leta kasneje pa je opravil diplomu še na ljubljanski prirodoslovno matematični fakulteti. Leta 1972 je postal redni profesor na medicinski fakulteti (MF) v Ljubljani. V letih 1973 do 1975 je bil prodekan te fakultete, nato pa še nekaj let dekan. Dve leti je opravljal tudi funkcijo prorektorja Univerze v Ljubljani. Od leta 1977 do 1983 je zasedal mesto predstojnika Katedre za mikrobiologijo MF. Naslednjih deset let, torej vse do upokojitve leta 1993, pa je bil predstojnik Inštituta za mikrobiologijo MF. Priznan mu je tudi častni naziv 'zaslužni profesor'. Mednarodni biografski center v Cambridgu pa ga je odlikoval z nazivom 'mednarodni mož tisočletja' - za zasluge v medicini.

Povedati je treba, da mu je s strategijo raziskovalnega dela na inštitutu, ki je temeljila na iskanju za nas novih povzročiteljev bolezni, uspelo podeseteriti prihodke inštituta in trikrat povečati površino laboratorijev. Njegova zasluga je, da se je ljubljanski inštitut za mikrobiologijo uvrstil med pomembne ustanove medicinske mikrobiologije. Deloval je tudi kot raziskovalec in predavatelj v tujini, v Londonu, Belfastu, v New Yorku in kot gostujoči profesor na univerzi v Kingstonu na Jamajki.

Raziskovalno delo prof. dr. Likarja bi lahko porazdelili na štiri obdobja. Naj jih samo na kratko omenimo. V prvem je prispeval novosti o arbovirusih. V teh raziskavah je pomembna prva izolacija virusa iz klopotov. Napisal je številne tovrstne prispevke, ki so vzbudili pozornost doma in po svetu. V drugem raziskovalnem obdobju se je ukvarjal z antivirusnimi spojinami in z interferonom. S svojimi sodelavci je prispeval k uveljavljanju zamisli, da je virusne bolezni mogoče tudi zdraviti in ne le preprečevati. Posledica tega obdobja je bila, da so začeli izdelovati nova zdravila. Tretja skupina raziskovalne dejavnosti odseva njegovo posebno nagnjenje: odkrivati in poiskati nove povzročitelje bolezni pri nas. S sodelavci je odkril nove možnosti za spoznavo mikroorganizmov, ki doslej sploh niso bili znani. V zadnjem desetletju je naš sogovornik veliko pisal o aidsu. Bil je prvi pri nas, ki je uvidel vso težo bolezni. Opozarjal je, da gre za novo kugo s svetovno razsežnostjo.

Naš rojak je poučeval mikrobiologijo skoraj štiri desetletja, od tega več let na reški univerzi. Podiplomcem je predaval skoraj dvajset let. Bil je mentor enajstim doktorantom in štiriindvajsetim magistrantom.

Naš Gorjan z Otlice je tudi ploden prevajalec in pisatelj poljudne medicinske literature. Prevedel je več kot 40 knjig iz nemščine, angleščine in francoščine. Napisal je kakih 30 samostojnih knjig in učbenikov. Omenimo naj zelo pomembno skupino esejev, ki so izšli v Angliji pod naslovom "Family health". Knjigo so natisnili leta 1977 in jo ponatisnili deset let kasneje. Izšla je tudi v ZDA in postala bestseller. Doživela je dvajset ponatisov. Prevedena je še v holandsščino, francoščino, ruščino in v turški jezik.

Izpod njegovega peresa je izšlo kakih 200 znanstvenih člankov s področja virologije.

Zdaj pa še nekaj besed o njegovem družbenem delovanju. Zaradi sodelovanja z OF jo bil med drugo svetovno vojno aretiran in interniran. Bil je poslanec socialno zdravstvenega zbora skupščine SRS (1968 do 1975). Kot podpredsednik izvršnega sveta občine Center v Ljubljani je deloval pet let. Bil je tudi član predsedstva občine Ljubljana Center in predsednik Društva mikrobiologov Slovenije in Jugoslavije.

Za svojo obširno znanstveno dejavnost je prejel veliko nagrad. Naj naštejemo le nekatere: medalja zasluge za narod, red republike s srebrnim vencem, nagrada kongresa za poliomielitis, dalje dve nagradi Sklada Borisa Kidriča, Levstikova nagrada in nagrada revije Borec. Razen tega je bil deležen še številnih pohval, in to posebej iz vrst študentov. Je član mnogih strokovnih društev in uredniških svetov tako doma kot tudi v tujini. Ob koncu bi lahko rekli, da je naš Gorjan, po rodu z Otlice, prof. dr. Miha Likar, utemeljil pri nas medicinsko mikrobiologijo in dal stroki s svojimi raziskavami mednarodno razsežnost in veljavo.

FOTOGRAFIJA NEMA PRIČA - LOHAJNARSKI Z OTLICE

Pričujoča fotografija prikazuje Lohajnske z Otlice, zbrane leta 1960 ob takorekoč smrtni postelji očeta Ivana (Janeza) Vidmarja. V zgornji vrsti od leve je Anton (rojen leta 1930 – živi v Belci na Gorenjskem), Jožef (Pepe, letnik 1910, živi v Pradah pri Kopru), Agata (letnik 1921, poročena Vidmar(!) v Branik), Franc (1913 – 1976, bil je poročen v Korenino na Predmeji), Alfonz (rojen 1927. leta, električist v pokoju, živi v Ajdovščini) in Janko (1908 – 1965, delal v rudniku v Tirolah, pri miniranju mu je odbilo nogo, živel na Kovku na domu matere Jožefe, umrl zaradi astme, kot posledice dela v rudniku).

V drugi vrsti od leve: Alojz (1932 – 1992 umrl kot gospodar na domačiji Lohajnskih), Alojzija (rojena 1925, tudi ona poročena Vidmar (!), z znanim ajdovskim trafikantom Tonetom Vidmarjem), Marija (roj. 1914, nuna v samostanu v Gorici), oče Janez (1884 – 1960), Natalija (roj. 1923, tudi ona je redovnica v samostanu v Gorici), mati Jožefa (1888 – 1974) se je omožila na Otlico s Kovka, z Zadgriče), Olga (1911 – 1984, poročena k Tagurenim Smudinskim). Lohajnska sta imela 12 otrok, v rosnih letih je umrla Francka (rojena 1919), slika deklice je na družinsko fotografijo vnesena naknadno. Prav tako je dodan portret Agate, ker je ni bilo doma ob družinskem fotografiranju.

Fotografija je v lasti prav Agate Vidmar.

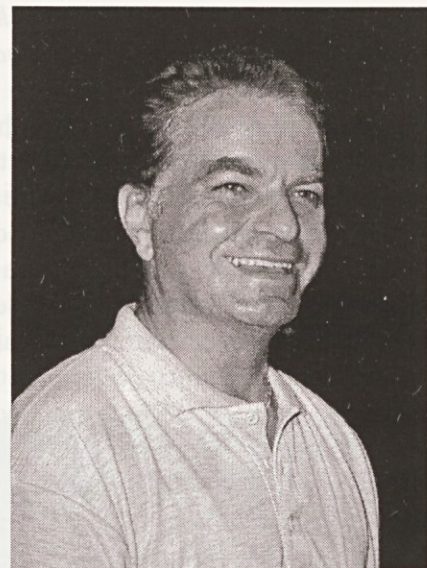
IN MEMORIAM

Izidor Likar - Oblevrški, 28. 4. 1949 - 20. 1. 2000*

Dorče, tvoje življenje na tem svetu se je izteklo... Zdaj našo Goro gledaš od drugod. Tisto, česar se živi bojimo in potiskamo v podzavest, si ti že prestal...

Vsakokrat, ko zvem, da je umrl kdo od prijateljev ali znancev, se mi zazdi, kot bi za drobec sekunde tudi sam nehal živeti...

Tako je bilo tudi tókrat, ko so povedali, da si umrl ti, Dorče Oblevrški... Kot oster udarec sem dojel nedoumljivo novico in kot preblisk me je prešinila tvoja podoba - taka, kot je živela v meni, ne da bi se tega zavedal. Nasmejan in dober si se zganil noter v moji duši - tak, kakršen si v resnici tudi bil... Tvoje oči nasmejane - in drobne gube krog njih, ki jih je zarisal tvoj široki smeh; in tvoj obraz, na katerem se je zrcalila prešerna, plemenita duša; in visoko čelo... In kot bi zaslišal od nekod tvoj topli glas, oblikovan v mehke besede...

Tebi, Dorče, so rojenice v zibelko gotovo položile tisto, kar je najbolj dragoceno: Znal si prisluhniti sočloveku, začutil si, kdaj je komu hudo in si našel pot do njega in besedo tolažilno. **Dobrota...**, to je prava beseda zate, živa, poosebljena dobrota... Nikoli te nisem slišal, da bi se nad čim pritoževal. Nikoli nisi ničesar zahteval - pomagal pa si vedno in vsakomur.

In rad si imel Goro... To našo Goro, na katero nas vežejo vezi, močnejše od krvnih. In čutil si dolžnost za to Goro narediti čimveč. In vedel si, da se je treba organizirati in svetu pokazati, kdo smo Gorjani.

Tako si bil zraven, ko smo ustanavljali društvo Gora, saj si bil ustanovni član. Ves čas si bil član upravnega odbora in nepogrešljivi blagajnik. Le kdo bo lahko prevzel tvoje mesto! Prisoten si bil na vseh delovnih akcijah, nobena stvar ti ni bila odveč. S kamero si spremljal demonstratorsko smučarsko skupino po domovini in po Evropi, se veselil uspehov, gladil spore in povezoval člane društva v prijateljsko ustvarjalno skupnost. Da Goro poznajo ljudje doma in drugod po Evropi, je tudi tvoja zasluga.

Ne samo Gore, rad si imel tudi Slovenijo, našo domovino v širšem pomenu besede. Tudi z dejanji si to dokazal: pomagal si Sloveniji na poti v samostojnost.

Na koncu, Dorče, kaj naj še rečem? Na glas bom povedal tisto, kar mislimo vsi - dosti si nam dal! In - hvala ti za vse... Dorče, manjkal nam boš in pogrešali te bomo!

* Nagovor Franca Černigoja ob odprtem grobu

ALBIN KRAPEŽ — šestdesetletnik *

Tak žalosten dan je danes... Tu, z nami, bi moral zdaj biti tudi Dorče. Ko so ga člani demonstratorske skupine društva Gora dan pred smrtjo, na sestanku na Rupih, vprašali - 'Dorče, greš z nami v Maribor?', je odkimal, nasmejan kakor vedno: 'Ne morem, pomagal bom Albinu...' A Dorčeta zdaj ni tu, vendar je z nami. V vsakem izmed nas je in govori nam: »Prijatelji, življenje teče dalje, le stopite za njim...«

Res je - smrt in življenje si podajata roko, a na koncu vedno zmaga življenje...

In na Gori je življenje - VODA... Ne VODA JE ŽIVLJENJE, kakor navadno rečemo, ne - na Gori je ŽIVLJENJE VODA. To je več kot življenje samo; saj je voda bila za Gorjane od nekdaj SANJE in HREPENENJE...

...Zima je bila in burja. Kadilo je in znašalo sneg v zamete. Teta Jozljeva z Dola pa je umirala... Pot na drugi svet človeka užaja in že skoraj iz onostranstva si teta Jozljeva zaželi Skukave vode. In vidi samo sebe: Mlada je še, poletje žge, Jozljevi kosijo dol Podskukom... Tata jo pošlje k izviru po vodo... Vsa razgreta jo zajame v dlani, mrzlo in bistro, in jo pobožno nese k vročim ustnam...

“Kako sem žejna!” reče sinu. “Kako bi pila Skukavo vodo...” Sin brez besede vzame površnik, si potegne kapo čez uha, zagazi v sneg in se pod večer vrne s polno lempo skukave vode na hrbtu... Mati srkne še zadnji požirek življenja in izdihne...

Bil je 1. januar 1940, tik pred izbruhom druge vojske. Matere na Gori so v tistih časih rojevale še pogostejše kot navadno, kot bi ŽIVLJENJE čutilo, da se SMRT pripravlja na svoj morilski pohod, da se bliža svetovni spopad, ki bo Goro prizadel še huje kot ostali svet. In med novorojenčki je Podjapnco prijokal na svet tudi Albin Porobanuski. In to prav na novega leta dan. Na dan, ko se pomlajuje življenje samo, na dan, ko je vsenaokrog vse polno pozitivne energije, ko je vse nabito z dobrimi željami in z upanjem. »Iz tega fanta še nekaj bo,« je verjela srečna mama...

Sledila so huda vojna leta in tudi Podjapnške je zadelo tisto, kar je zadelo večino Gorjanov – oče v partizanih, hišo so požgali, begunstvo v Lokavcu... Tudi po vojski ni bilo lahko. Ko je bil fant dovolj star za v šolo, je družina živela v logarski hiši na Čavnu. In ko bi septembra meseca moral v šolo, je bil nekaj bolan in tako je prvič šel v šolo šele na pomlad. Strogi učitelj pa ga je že po nekaj dneh poslal domov, češ, da s fantom ne bo nič in naj pride še enkrat v 1. razred v jeseni... A fant je pokazal, iz kakšnega testa je, in je bil potem v šoli vsa leta odličen; tako so ga na podelitev posebnih priznanj za odličen uspeh skupaj z drugimi odličnjaki peljali z lojtrskim vozom na Col...

In ker je fant imel glavo, kot rečejo za brihtne učence na Gori, je bilo odločeno, da gre naprej v šole... To pa ni bilo tako enostavno, kot je danes. Že v nižjo gimnazijo, v današnji 5. razred, je bilo treba iti v Ajdovščino, v dijaški dom. Enainpetdeseto leto je bilo to in vsak novopečeni gimnazijec je moral s sabo peljati tudi slamarico. Tako je Nace Bevkov dan po šagri naložil poln lojtrnik slamaric, gor pa je zlezla še nadebudna bodoča gorska inteligenca, precej omotična, saj so, komaj enajst-, dvanajstletni mladeniči, za šagro, kot se spodobi, tudi nekaj malega spili. Potem je Nace pognal Fuksa in - hihot! čez zasilno popravljen most v Deželo! V Ajdovščini je bilo Gorjančke sram gorskega buštva in slamaric, saj so dijaki iz dolinskih vasi imeli lubnice. A Gorjančki so v šoli dokazali, da jih nima za kaj biti sram, saj so v širni svet prinesli s sabo svoje odprte glave...

In tako je Albin končal šole in postal gradbeni inženir. Zaposlil se je v VGP Soča. Znal je poiskati pot in zaslužil je, da stoletne sanje Gorjanov, da bi jim voda pritekla v hišo, niso povsem neuresničljive. Sprožil je idejo, ki se je prijela v Ajdovščini in na Gori in v letu 1989/90 so se stvari začele premikati. Počasi je dozorevalo, kar se je dolga stoletja zdelo nemogoče, kar je v nasprotju z vsemi zakoni narave: Skukava voda, najboljša voda na vsem svetu, se je obrnila in začela iskati pot na Goro...

Lempe na hrbtu, škafi na glavah Gorjank, pranje perila v kalih in deplah, gorske štirne, kalala, ročne pumpe, hidroforji – vse to je naenkrat postalo zgodovina! In bivanje na Gori je dokončno postalo prednost...

Mati Gora... Kamen je v tebi, gorski kamen, trd in trden. Težko ga zdrobiš z železom; a voda ve: počasi je treba dolbsti vanj. S poljubi... Vdal se bo mehkeemu telesu vode...

Naj sklenem: Albin, danes si v Ljubljani direktor Uprave za varstvo narave. In šele šestdeset let imaš. Zagotovo boš znal poiskati še katero pot, na kateri bodo skrite nove možnosti pomoči Gori in naši materi Naravi sploh...

Albin Krapež z legendarno partizansko zdravnico Pavlo (foto Edo Pelicon)

* Nagovor Franca Černigoja ob 60. rojstnem dnevu Albina Krapeža v lovski koči na Otlici, 22. 1. 2000

PIŠ ZIMSKEGA VETRA*

zlatko krivec

Jesen se je prevešala v zimo. Kjer so bile prej strme drče in črne grape, je zdaj snežna belina. Večeri so vse daljši in vedno bolj otožni. »Kaj če bi povprašal Prstavca, če me vzame s sabo na jago?« je v meni zaživela misel. Bil je že čas prska in v glavi so mi rojile čudne blodnje o črnih gamsih v belem snegu. Doživeti ljubezen črnih svatov, to ni dano vsakemu...

Po naključju sva se s Prstavcem srečala v vaški gostilni. Ob gosti črnini sem ga le vprašal. »Lojze, rad bi šel s tabo gledat gamse.« Svetlo me je pogledal. Stekla je beseda, še naprej je tekla črnina. Z odprtimi usti sem ga poslušal. Zgodbe, kakšne zgodbe! Vedel sem, da vse ni res, vedel pa sem tudi, da ni pravega lovskega pogovora brez lovske latinščine. Vame je teklo njegovo pripovedovanje, vame je tekla črnina. Skoraj sva se že poslovila, ko mi je rekel: »Odstopil ti bom gamsa...« Ali sem prav slišal? Bo že res, saj se že meniva kdaj in kam greva... Čutil sem, da od veselja žarim v obraz. Ko sva šla proti domu, je za nama v novozapadlem snegu ostajal vijugasta sled neenakomernih korakov.

Zvečer, pred velikim lovom, sem si nemiren pripravljaj vse potrebno. Ko je žena videla ogromen nahrbtnik, me je vprašala: »Kaj odhajaš za dlje časa?« Dolgo v noč sem bedel, se nemirno premetaval v postelji. Skrbel me je pravi vihar, ki je divjal zunaj. Burja je od severa podila megle. Izza meglene zavese se je zdaj pa zdaj pokazala luna.

Zjutraj sem vstal že pred glasom budilke. Mraz je bil vedno hujši. Nevidni duh zime se je prikradel tudi v hišo. Zakuril sem v krušni peči. Prvi plamenčki so negotovo lizali znéto, iskali drug drugega, preden so se zlili v zublje. Še sem naložil polena. Prasketanje je bilo vedno glasnejše.

Na gamsa! (foto Roman Blaško)

Kot bi se duhovi Gore pogovarjali med seboj. Tedaj sem zaslišal, kako si pred hišo nekdo otresa sneg z nog. Nato je potrkalo, bil je Lojze. Noč je še bila, ko sva se odpeljala. Vedno več je bilo zvezd, mesec se je vse pogostej prikazoval iz megle. Obetal se je lep mrzel zimski dan. Po dobri uri vožnje sva se ustavila. »Naprej le še peš,« se je posmejal Lojze. Nahrbtnika, puški in že gaziva... V lunini svetlobi dolge sence visokih dreves čarajo v moji domišljiji pošastne podobe. Le podobe gamsa ne...

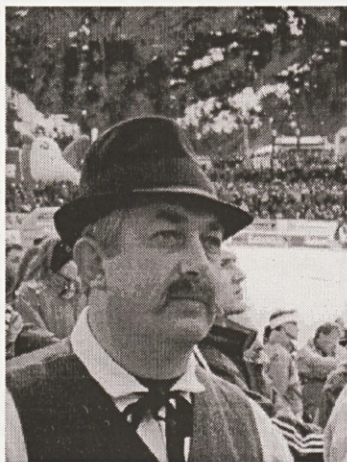
Mesec je zdrsel za vrhove Golakov, Poslušaja in Zelenega roba. Začelo se je daniti. Ko bo posijalo sonce, se bo zamolkla nebesna modrina spremenila v svetlo sivino. Če bi bila pomlad, sem pomislil, bi zdaj pele ptice! Zdaj pa je slišati le najino sopenje. »Ustaviva se malo,« je rekel Lojze. Zlezla sva pod košato smreko, kjer ni bilo snega. Počivala sva in zrla v ostenje nad Klavžami. Božala ga je mrzla roka zimskega sonca. Gnalo naju je naprej. Pod nama se je, napol okovan v led, prek skal in tolmunov zaganjal potok Belca. Kjer se potok in steza zajedata v ozko sotesko, kjer so levo in desno skoraj navpične stene, se je šum Belce spremenil v bučanje. Na Klavžah sva se le s težavo prešla prek ledenih plošč v grapo pod partizansko bolnišnico Pavla. Obstala sva. Tam je bilo kot v hlevu – vse prehojeno od gamsov, povsod njihovi bobki.

S pobočja je zdrsnil manjši plaz. Za grebenom je počila veja. Zazdelo se mi je, kot bi nekaj drselo med grmičevjem. Hitro sem dvignil dvogled pred oči. Lojze ga je še videl – kot duh se je potegnil za skalo. Zaslišala sva značilen gamsji prsk, zatem šum snega, pomešanega z listjem in kamenjem, ki ga je sprožil bežeči gams, nato spet tišina... Še zmeraj sem strmel skozi dvogled. »Z dvogledom ga ne boš priklical

nazaj,« se je ponorčeval Lojze. »Tu nimava več kaj iskati.« Bil sem jezen sam nase. Lojze pa me je tolažil: »Nič še ni izgubljenega! Veš, gams je kot črn škrt. Če ga zagledaš in le za hip odmakneš pogled, pa ga ni več.. Oh, koliko mi jih je tako ušlo! Nekaj sem jih pa le ukanil...«

Vrnila sva se na pot. Pod streho klavž sva pomalicala. Potem se je Lojze odločil. »V Mihatovo grapo greva! Tam so privezani, in ni hudič, da si ga ne boš izbrall!« Zaledeneli brki so se mu iskrili v hladnem, že popoldanskem soncu, ki je le še tu in tam seglo v grapo. Čelo se mu je nagubalo. Vedel sem, da se je težko odločil, saj je bil že bolehen in pot v Mihatovo grapo ni lahka, zato sem bil tiho. Naj se sam odloči. Na tisto grapo so ga vezali spomini. Tudi meni je hotel razkriti lepote tamkajšnje neokrnjene narave.

Pot naju je vodila navkreber. Svet je postajal iz koraka v korak bolj skrivnosten in divji. Šum potoka se je izgubljal med velikimi balvani, ki so se kdovekdaj utrgali v mogočni steni. Hoja je bila vse težja. S težavo sva premagovala vedno nove ovire. Na več mestih je bila grapa skoraj zasuta s podrtimi debli dreves. Strašen

Zlatko Krivec
(foto Edo Pelicon)

kraj za mestnega človeka, za gamse in Gorjane pa poln divje lepote ... Visoko, pod previsnimi stenami, imajo svoje zatočišče. Tja se zatečejo pred naravnimi ujmani. Spomladi, ko sneg skopni, pa radi ležijo na mehkem mahu, med vresjem, kranjskim jegličem in avriklji. Tod se je narava poigrala, ko je s križanjem obeh vrst ustvarila edinstveni idrijski jeglič, ki raste samo v tamkajšnjih krajih. Skoraj neslišno sva lezla naprej. Prhek sneg je prekril vse luknje. Udiralo se nama je tudi do bokov. Noga je pogosto ostala ukleščena med debli dreves. »Ja,« je zavzdihnil Prstavec, »le gamsom je dano, da skačejo brezskrbno nad prepadi...«

Mraz je vse bolj pritiskal. Veter nama je prodril do kosti. Vendar nisva smela odnehati. Za mogočnimi debli podrtih dreves se je svet nekoliko razširil. Nad ruševjem je v snegu štrlela mogočna stena. Prek nje je ozka, redko poraščena polica izginjala za robom. Nenadoma sem obstal kot vkopan. Za podrtim deblom, med ruševjem, se je nekaj premaknilo. Je le privid? Skozi dvogled sem ga zagledal. Čas se je ustavil; bili so zelo dolgi trenutki. Telo se je začelo tresti. Nisem se mogel obvladati. »Umiri se,« mi je šepnil Lojze. »Ne streljaj, dokler ti ne ukažem!« Spremljal sem ga skozi dvogled. Od ruševnega grma se je premaknil za skalo. Postajal sem nejevoljen, češ, spet je vse izgubljeno. »Počakaj,« mi je zašepetal Lojze, »še bo prišel. Še na skalo se bo povzpел...« Čez čas sva ga spet zagledala ... Nepremično, z iztegnjenim vratom, je zrl pod steno, kjer se je pasel trop. Črna postava se je tresla, čop temnih dlak po hrbtu je zaplapolal. Samotar. Le ljubezen ga je zvalila iz njegove samote ... »Pripravi se,« je tiho rekel Lojze. Tedaj se je gams pognal k tropu. Koze pod steno so se mu izmikale, kot bi se ga bale. Razbežale so se po grapi, kozel pa se je nekam izgubil. Slišal sem, kako je Lojze nekaj zamomljal. Ni bila prava kletvica, bile so zanj tako značilne besede: »Pa porka, pa madona, pa kaj nama bojo prav vsi ušli! Pa kaj bova samo hodila!« Čelo se mu je nagubalo. »Še malo počakajva ... Bo še kateri prišel od kod.«

In res. Zagledal sem ga na nasprotni strani grape. Z gobčkom pri tleh je iskal sled za kozo. Ustavil se je za suhim deblom in se stresel, kot bi si hotel popraviti črno svatovsko oblačilo. »Zdaj je zadnji čas!« mi je šepnil Prstavec. Zdrznil sem se. Vsak delec mojega telesa je posebej vztrepetal. Oblila me je toplota. Zadrhtel sem. »Umiri se!« mi je šepnil Lojze. Počasi sem dvignil puško, odprl varovalko in jo naslonil na skalo. Podložil sem nahrbtnik in že lovil v križ gamsa, ki je nič hudega sluteč stal na ozki polici. Križec se je ustavil tik za pleči. »To je zadnja današnja možnost,« sem pomislil in primaknil prst k petelinu. Ne vem, kako sem sprožil. Strel me je presenetil. Pok je odmeval v grapi in razbil tišino zimskega popoldneva. Gams se je le stresel in še kar stal na polici. Čez nekaj trenutkov se je skušal pognati nazaj, odkoder je prišel, a ni več imel moči. Kot pijanec se je opotekajoč usedel na polico in omahnil čez rob. Zdrknil je po žlebu, se odbil od stene, padel v globino in se zadržal do potoka. Za njim je v snegu ostajala rdeča sled... V grlu sem začutil tesnobo in grenkobo hkrati...

Z Lojzetom sva prečkala globel in potok, da sva prišla do gamsa. Naravi sem vzel nekaj, česar del sem tudi sam. Lojze je odlomil dve vejici žižnpajna (rododendrona). Eno je pomočil v kri na izstopni rani in mi jo izročil, drugo sem dal gamsu v gobček kot zadnji grizljaj. »Lovski blagor,« mi je Lojze krepko stisnil roko in me potrepal po rami. »No, si videl, da si ga! Tako si se tresel, da si ga zgrešil ravno toliko, da si ga zadel!« se je posmejal. Dvignil sem gamsovo glavo z visokimi črnimi roglji. Zelene oči so bile bolj in bolj motne. Je v njih res sovraštvo in prezir do ljudi? S konico noža sem naštel osem zrelih let... Očiščenega kozla sem si oprtal in začela sva se spuščati po grapi proti glavni poti. Gams mi je bingljaj na hrbtu, puška mi je postajala odveč. Pod težo bremena je bil vsak korak bolj negotov. Lovska sreča se je sprevergl v pravo moro. Večkrat sva morala počivati. Telo se mi je kopalo v znoju. Kljub strašnemu naporu se je v meni ugnezdila sreča; bil je moj prvi gams. Po treh urah sva prilezla do avta. Preoblekla sva se in se spustila do gostilne Pri Fežnarju. Lovcem, ki se v gostilni v srcu krekovškega lovišča radi ustavljajo, sem moral kar nekajkrat povedati vso zgodbo.

Gamsovi roglji imajo med mojimi številnimi trofejami častno mesto. Dokler bom živ, me bodo spominjali tistega decembrskega dne. Spet bodo prišle zime. Spet bo zavijala burja kot lačni volkovi iz davnine. Vedno znova se mi bo zdelo, da med zavijanjem slišim tudi pritajen smeh Lojzeta Prstavca ... Nikoli več ne bova šla skupaj na gamse.

Da konca mu bom hvaležen za vse, kar mi je dal.

* Prispevek je bil objavljen v časopisu Lovec (št. 1/2000)

IZ ZGODOVINE SMUČANJA NA GORI - II. *emil velikonja* OBDOBJE MED OBEMA SVETOVNIMA VOJNAMA

Na Goro so hodili smučati iz Dežele, mladeniči so tekmovali na meddruštvenih tekmovanjih in celo na italijanskih državnih prvenstvih. Najvidnejše rezultate je dosegal Peter Česnik. Tekmovali so tudi kot italijanski vojaki. Smučali so tudi z Golaka, tako kot leta 1895, vendar z drugačno opremo in v drugačni smučarski tehniki.

V času po I. svetovni vojni je Primorska začasno pripadala italijanski državi. Potekal je proces sistematičnega potujčevanja. Primorci so preživljali najtežje zgodovinsko obdobje, to je bil čas, ko je bila slovenska beseda

Gospoda iz Dežele na smučanju v Bizjaškem bregu na Dolu leta 1929 (foto arhiv društva Gora)

prepovedana, ko je bilo prepovedano petje slovenskih pesmi in branje knjig v materinem jeziku. Smučanje kot oblika druženja in dokazovanja je postajalo vse bolj priljubljeno tudi med Gorjani. Čeprav smučarske opreme ni bilo v izobilju, so mladi smučarji pridno vadili in hodili na tekmovanja. Za prebivalce Gore so bili v tistem času vzorniki smučarskih veščin sosedje Lokvarji. Na Lokvah je bil namreč vpliv italijanske šole smučanja močnejši že zaradi bližine Gorice.

V času italijanske okupacije je takratna oblast v severnem delu države na vseh

nivojih (od društvenih, meddruštvenih, prvenstev provinc in državnih prvenstev) razpisovala razna tekmovanja v zimskih športih (Campionato di schi invernale). V letih 1928 do 1930 je bilo na Dolu ustanovljeno prvo smučarsko društvo z imenom Dopolavoro Dol - Otelza. Predsednik društva je bil hkrati upravitelj Gozdnega gospodarstva na Dolu, inženir Villani. Tudi takrat so ob visokem snegu gozdarji hodili na delo v gozd s smučmi. Uporabljali so doma izdelane lesene smuči. Prav take smuči pa so uporabljali tudi mladi smučarji - tekmovalci z Gore. Nastopati so začeli na regijskih (provincionalnih) in državnih prvenstvih. (Gare di schi invernali della Provincia Gorizia in Campionato di schi d'Italia). Mladi Gorjani so v svoji zagnanosti in z velikim entuziazmom na teh tekmovanjih dokazovali, da tudi Slovenci obvladajo ta šport in se lahko enakovredno kosajo z italijansko mladino. Tako je bilo smučanje v takratnem obdobju pomembno tudi z narodnozavestnega vidika.

*Tudi dame so hotele biti poleg. Posneto leta 1929.
(foto arhiv društva Gora)*

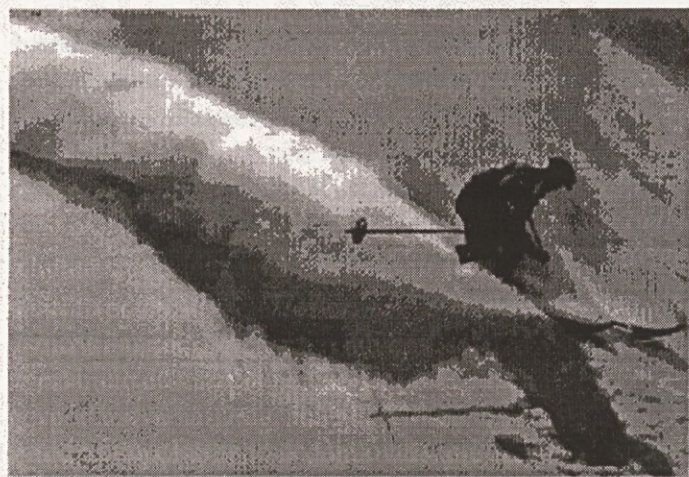
Z razvojem smučarske opreme se spreminja tudi tehnika smučanja. Med leti 1923 in 1926 se na

smučeh pojavijo robniki, vezi dobijo prednjo fiksno čeljust. Telemark tehnika smučanja, ki so jo pogojevale usnjene - mehke vezi, in smuči brez robnikov, se dokončno za več desetletij poslovi. Smuči so bile krajše, uporabljali so dve palici. V tem obdobju se je uveljavila arlberška ali alpska tehnika smučanja.

Pa pogledjmo, kaj se je dogajalo na Gori in kako so smučali Gorjani.

V sezoni 1934/35 je šestnajstletni Peter Česnik z Dola tekmoval na prvenstvu Soške doline (Val d'Isonzio), v organizaciji društva Dopolavoro Provincia di Gorizia. Tekmovanje je bilo na Lokvah. Česnik je v smučarskem teku na dvanajst kilometrov zmagal. Isto zimo je nastopil tudi na mladinskem državnem prvenstvu Italije v smuku in osvojil enajsto mesto. Prvenstvo se je odvijalo v Asiagu (Vicenza).

14. februarja je bilo tekmovanje v biatlonu na Lokvah. Organiziralo ga je domače smučarsko društvo (Dopolavoro Provinciale di Gorizia - Lokve). Tekmovalno zastopstvo Gore je bilo kar številno, saj so nastopali

*V obdobju med obema svetovnim vojnama je prevladovala Arlberška ali alpska tehnika. Nekatere skupine in posamezniki še danes v takih oblačilih in smučarsko opremo demonstrirajo telemark smučanje, kar pa vsekakor ne gre skupaj.
(foto arhiv društva Gora)*

s petimi tekmovalci. Za tekmovanje v biatlonu je bilo prijavljenih več kot petnajst ekip. Dolžina tekaške proge je bila petnajst kilometrov. Start je bil na Poncali. Proga je vodila do Male Lazne, preko Bukovškega hriba in se od Bola spustila nazaj mimo Poncale do Lokvi, kjer je bil cilj. Ekipa z Gore je imela startno številko 11. Za ekipo Dopolavoro Dol - Otelza so tekmovali naslednji smučarji: Viktor Krapež - Ojstriški, Alojz Bolčina - Zahribarski (oba Otlica), Edi Blaško - Golakarski, Lojz Černigoj - Bizjaški in Peter Česnik - Jurjev (vsi Dol)). Ekipa z Gore je kljub slabemu streljanju dosegla 4. mesto. Pomembno pri vsem tem je tudi to, da Gorjani niso imeli nikakršnega treninga v streljanju, za tekmovanje pa so izvedeli le dan pred tekmo.

Od 25. do 28. februarja leta 1937 je bilo v Dobbiachu (Vicenza) mladinsko državno prvenstvo Italije v smučarskih tekih in alpskih disciplinah. Skupaj z Ajdovci so se prvenstva udeležili tudi Gorjani. Nastopili so za provinco Pescara.

Za tekmovalce v tekih so bili prijavljeni Viktor Krapež (Otlica), Karlo Simončič (Ajdovščina) in Peter Česnik (Dol), v alpskih disciplinah pa sta se preizkusila Edi Blaško (Dol) in Strosseri (Ajdovščina). Prvi dan tekmovalca je bil na sporedu smučarski tek. Nastopilo je 177 tekmovalcev iz 74 provinc. Viktor Krapež je moral kmalu po startu odstopiti zaradi potrgane smučarske vezi. Peter Česnik je s startno številko 27 pritekel na cilj v uri, minuti in dveh sekundah. Za primerjavo naj povem, da je zmagovalec potreboval 47 minut in 52 sekund.

Drugi dan je bil na sporedu smuk. Na kako zahtevni progi so tekmovali, nam pove že dejstvo, da je bila dolga kar štiri kilometre. Nastopilo je 107 tekmovalcev. Strosseri je bil 79., Edi Blaško pa 93.

Tretji tekmovalni dan, 28. februarja, je bil na sporedu štafetni tek na pet kilometrov (tri menjave). Nastopile so reprezentance iz 74 provinc. Ekipa province Pescara je zasedla 31. mesto. Nastopili so Krapež - v prvi izmeni je bil 27., Simončič je v drugi izmeni izgubil sedem mest, Česnik pa je v tretji izmeni tri mesta pridobil.

Končna uvrstitev po treh disciplinah province Pescara je bilo 39. mesto. Vodja tekmovalcev je bil z doseženim rezultatom zadovoljen, saj je bilo slabše uvrščenih še 35 provinc.

Smučarska tekmovalca med društvi so se kar vrstila tudi doma; na Livku, v

Idriji, v Črnem Vrhu in na Vojskem. Vseh so se pridno udeleževali smučarji z Gore in dosegali vidne rezultate. Nekateri med njimi pa so kot vojaki tekmovali tudi na različnih prvenstvih italijanske vojske. Leta 1940 je na takšnem prvenstvu v Abetoneju (Toscana) tekmoval tudi Peter Česnik in v veleslalomu dosegel 2. mesto. Njegovo ime zasledimo tudi v sezoni 1941/42, ko je kot italijanski vojak tekmoval v okolici Mavrova v Makedoniji in zasedel 4. mesto. Na vsearmadnem prvenstvu italijanske vojske v albanskem kraju Korce na grški meji pa je leta 1942 v teku na dvanajst kilometrov bronasto medaljo zgrešil le za nekaj sekund. Osvojil je 4. mesto.

Po razpadu Italije je v vipavski vojašnici ostalo 2500 parov vojaških smuč. Mladež je smuč dobesedno razgrabila in jih s pridom uporabljala v zimskih mesecih. Ta okoliščina pomeni nov moment v razvoju smučanja na Gori in tudi v Deželi.

Organizacijo tekmovalj, potovanj in nastopov lahko z današnjega vidika samo občudujemo. Koliko kilometrov so morali mladi Gorjani premagati, kolikšni so bili stroški potovanja...? Vsekakor so vredni priznanja in občudovanja, še posebej glede na izkušnje, ki jih ima danes skupina "EDMUND ČIBEJ". Marsikje v Italiji, kjer nastopa skupina, so v spominih še živi nastopi naših prednikov. In danes, po tolikih letih, se Gorjani zopet vračamo tja.

Z vrha 1495 m visokega Golaka je bila smuka vselej izziv in užitek. Fotografija je bila posneta leta 1928. (foto arhiv društva Gora)

OBČNI ZBOR DRUŠTVA GORA

Društvo Gora je staro štiri leta in tako je moralo opraviti tudi volilni občni zbor, saj je vsem organom društva pretekel mandat. Članstvo se je v tem času povečalo z 10 na 30. Rezultati volitev so naslednji:

Upravni odbor društva:

Uroš Velikonja, predsednik,

Iztok Velikonja, tajnik,

Igor Polanc, blagajnik,

Matjaž Polanc, vodja sekcije za telemark,

Emil Velikonja, vodja demonstratorske vrste
'Edmund Čibej',

Valter Polanc, vodja odbora za praznovanje 400
letnice naselitve Gore,

Edo Pelicon, glavni urednik časopisa Gora,

Zlatko Krivec, gospodar društva,

Ivan Žonta, gospodar koč na Rupih,

Slavko Vidic in

Sebastjan Krivec.

Disciplinsko komisijo sestavljajo:

Dušan Bizjak,

Milanka Neškovič in

Nejc Velikonja.

Nadzorni odbor:

Slavko Mikuž,

Jerica Pelicon in

Marko Žigon.

*Novi stari predsednik ostaja v cvetju
(foto Edo Pelicon)*

ŠPORTNI USPEHI DRUŠTVA GORA

Večina članov Čibejeve skupine iz društva Gora je tekmovala na državnem prvenstvu v telemarku v Mariboru, medtem ko so drugi uspešno skakali na tekmi na Predmeji! Člani društva so osvojili kar 10 odličij, pri čemer je v najmočnejši, članski konkurenci, Miran Stanovnik postal podprvak. Na programu državnega prvenstva sta bila telemark veleslalom (z 20 metrov dolgim skokom) in telemark classic (tek + veleslalom) ter kombinacija obeh. Za medalje državnega prvenstva se je potegovalo 53 tekmovalcev, izven konkurence pa so svoje mojstrstvo dokazovali še številni tekmovalci iz Avstrije, Italije, Nemčije, Norveške, Hrvaške in celo Izraela.

Rezultati - telemark veleslalom:

Mladinci:

1. Primožič (TK Kranj)
2. Čibej (Gora)
4. Vidic (Gora)

Veterani:

1. Pogačar (Ljubljana)
2. Pistotnik (Škofja Loka)
3. E. Velikonja (Gora)

Člani:

1. Čekon (TK Kranj)
2. Stanovnik (Gora)
3. Simčič (TK Kranj)
8. M. Polanc (Gora)
10. U. Velikonja (Gora)

sprint classic - mladinci:

1. S. Primožič (TK Kranj)
3. Čibej (Gora)

Člani:

1. D. Primožič (TK Kranj)
4. Stanovnik (Gora)
9. M. Polanc (Gora)
13. U. Velikonja (Gora)

Veterani:

1. Pogačar (Ljubljana)
2. Krivec (Gora)
3. E. Velikonja (Gora)

Kombinacija:

Mladinci:

1. S. Primožič (TK Kranj)
2. Čibej (Gora)
4. Vidic (Gora)

Člani:

1. Simčič (TK Kranj)
2. Stanovnik (Gora)

Veterani:

1. Pogačar (Ljubljana)
2. Krivec (Gora)
3. E. Velikonja (Gora)

Miran Stanovnik je mimogrede skočil še na Golte, kjer je na prvenstvu slovenske vojske v kombinaciji smuka in streljanja osvojil prvo mesto.

Na Starem vrhu nad Škofjo Loko so se naši pomerili še na drugi tekmi za slovenski pokal v sodobnem telemarku. Na programu je bil veleslalom. Zmagal je trenutno najboljši slovenski telemarkar David Primožič iz Kranja, medtem ko prva dama tega športa v Sloveniji ostaja Mojca Ogriz. Oba sta zmagala po dvakrat. Matjaž Polanc je osvojil med člani šesto mesto, med dečki je bil Damjan Vidic tretji, Matej Čibej pa četrti. Tokrat novega člana društva Gora Mirana Stanovnika ni bilo v ekipi, saj se je pod vročim saharskim soncem podil od Dakarja proti Kairu.

Puščavski lisjak Miran Stanovnik se je po afriški avanturi hitro privadil snegu. V tretji tekmi za slovenski pokal v Kranjski Gori je izkoristil odstotnost nekaterih reprezentanov in društvu Gora prismočal prvo zmago v sodobnem telemarku. Uspeh sta dopolnila še Zlatko Krivec s šestim in Emil Velikonja s sedmim mestom. Pri dečkih je slavil Kranjčan Sergej Primožič, družbo na stopničkih sta mu delala še člana društva Gora Matej Čibej z drugim in Damjan Vidic s tretjim mestom.

Člani Čibejeve demonstratorske vrste so v tej sezoni opravili kar 14 nastopov. Morda jim je najbolj ostal v spominu vikend, ko se kar s treh tekmovanj vrnili z lepo bero priznanj in nagrad. Najprej sta v znanem in mondenem avstrijskem zimovališču St. Anton stopila na zmagovalni oder Ivan Žonta in Zlatko Krivec za prvo in tretje mesto v ocenjevanju vožnje in opreme. Pod reflektorji na snežnem stadionu je Gorjanom zaploskala tudi velika množica ljudi.

V italijanskem smučarskem središču Fai di Paganella smo bili tudi že lani, ko smo samo demonstrirali staro smučarje, letos pa so v Paganelli pripravili še tekmovanja. Čez dan so tekmovali v modernem telemarku, zvečer pa so glavno mestno ulico posuli s snegom in pripravili za domačine in številne turiste pravi spektakel. Z najbolj usklajeno vožnjo so prepričali žirijo in si prismočali pokal Uroš Velikonja, Slavko Vidic in Igor Polanc.

*Mladi tekmovalci društva Gora so bili uspešni tako v telemarku, skokih, kot tudi s staro opremo.
(foto E. Velikonja)*

Društvo Gora množično v Emavs!

S celo kopico priznanj smo se vrnili tudi iz Kroke. V ekipni konkurenci so se člani društva Gora povzpeli na najvišjo stopničko. V hitrostni preizkušnji je zmagal Zlatko Krivec, za najbolj usklajenega smučarja so razglasili Romana Blaška. V osrednji točki, tekmovalcu v skokih za svinjsko glavo, je domačin Uroš Sajovic za las ugnal Igorja Polanca. Čez skakalnico se je hrabro podal tudi 78 - letni Tone Žonta, za Ferdom Kravanzo iz Bovca drugi najstarejši udeleženec zelo uspele prireditve v tem idiličnem kovaškem mestu.

Na dveh prestižnih tekmovanjih v tujini so naši smučarji po starem osvojili še dva pokala. V Livignu za tretje mesto, v Seiser Almu pa še prej za delitev drugega mesta. Uspeh je bil tudi opredmeten v lirah!

Konec sezone je bil letos pozno, na velikonočni ponedeljek pač, tradicionalni Emavs na Kaninu, z največjo udeležbo doslej na tekmah smučarjev po starem pri nas. V dolini je bilo še vse idealno. Žal je bilo na Kaninu megleno in deževno vreme, pa vendar so tekmovalci nekako pritipali do cilja. Kljub temu se ne smemo pritoževati, saj smo prinesli na Goro za cel koš medalj in pokalov. Pri naraščajnikih je Klemen Žonta osvojil prvo mesto tako v hitrostnem spustu kot pri umetniškem vtisu, srebrno in bronasto pa je dobil Damjan Vidic. Popolno prevlado društva Gora pri mladih je dopolnil še Matej Čibej. Tudi pri članih sta bila najhitrejša naša mojstra, in sicer je Jože Žonta ugnal Zlatka Krivca. Pri usklajenosti vožnje in opreme je žirija namenila tretje mesto Ivanu Žonti, prav tako društvu Gora za skupinski nastop. Tone Žonta je bil ponovno najstarejši udeleženec, Roman Blaško pa je dobil še posebno priznanje. V Bovcu je bilo rekordno zastopstvo Gore, saj je skupina štela kar 25 glav.

*Množica ljubiteljev smučarskih skokov februarja v Tihi dolini.
(foto Edo Pelicon)*

Društvo se je odlikovalo tudi z organizacijo Filipovega teka in spusta, ki je bil letos ponovno v Tihi dolini. Nekdanji skakalci pa so si lahko dali duška in se pognali čez večjo od dveh skakalnic, ki jih je zgradil Smučarski klub Predmeja. Skoki za primorski pokal, 6. februarja so minili pri temperaturi 18 stopinj celzija, pred veliko množico obiskovalcev, solidno udeležbo in imenitnimi dosežki Gorjanov. Pri mlajših kategorijah so Jakob Krapež, Kristjan Černigoj in Mitja Velikonja osvojili po bronasto medaljo, Dominik Ipavec srebrno, zlat pa je bil Klemen Žonta. Tretji je bil v najmočnejši kategoriji članov Arsen Blaško, pri veteranih pa je Igor Polanc za malenkost zaostal za svojim nekdanjim učiteljem Danilom Pudgarjem.

*Sodniški stolp z znanimi imeni, na čelu z Janezom Goriškom.
(foto Edo Pelicon)*

ŽUPAN*

Je čudno res današnji dan,
ko hoče biti vsak župan,
naj bode oče, striček, brat,
županski vsak je kandidat.

Med ta šaljivi roj in ples,
sprejmite tudi mene vmes,
zakaj res vzrok mi je neznan,
zakaj da jaz ne b' bil župan.

Ljudje! Če bodem jaz župan,
nihče ne bode več bolan.
Kokošnjih polno bode jajc,
pod vsakim grmom bode zajc.

Bom ljubil vince, samski stan,
zakaj da jaz ne b' bil župan.

Še morem razodeti vam,
učenih več jezikov znam.
Kontajčengernvisensbos,**
toveltinkugenundusgros.

Taljansko znam na lakwakwa,***
unserabonunpodešta.
Miškendišbaratum, jaz znam,****
zakaj da jaz ne b' bil župan.

Foto Primož Breclj

**Po pripovedi Jelke Bolčina – Ojstriške zapisal Lojze Likar.*

Za imenitnejši in bolj učeni nastop se je župan predstavil tudi v »latovski« nemščini, italijanščini in madžarščini (saj ga itak ni nihče razumel). Prepesnjen prevod bi bil lahko tudi tak:

** iz nemščine – kot Nemec v nemškem (jeziku) nisem bos
in vam in svetu bom v ponos.

*** iz italijanščine – Taljansko jaz tekoče znam,
še bolj pa bom, ko bom župan.

**** madžarsko – prijatelj moj, madžarsko znam...

Pri sosedu v Ojstrici smo se v nedeljo pred prvim krogom volitev za župana ajdovske občine (ob Jelkini obvezni kavici in Pepetovem kozarcu vina) pogovarjali o tem in onem, ugibali, kdo bo dobil največ glasov in mi je Jelka med smehom povedala zanimivo predvolilno pesmico, ki jo je vredno objaviti. Pesem ji je povedal njen oče Janez Likar - Oblevrški (1901- 1973). Jelka je to pesem naučila tudi svojega sedemletnega brata Izidorja Likarja, ki jo je recitiral v prvem razredu osnovne šole na Otlici, na novoletni šolski proslavi, decembra 1955. Učiteljice so, pesmi primerno, Izidorja oblekle v črn frak, na glavo pa posadile visok cilinder. Ob prihodu na oder se je globoko priklonil in cilinder mu je padel na tla. Pa ga ni zmedlo, mirno je odrecitiral svojo pesem in požel gromozanski aplavz.

Tak je bil Izidor! In takega smo poznali.

Lojze Likar

*By, by... do naslednje številke časopisa Gora.
Izšla bo junija.*

MENJALNICA - TRAFIKA

Zvonka

BORZNO POSREDOVANJE

C2, AJDOVŠČINA, TEL.: (05) 169 077

- vedno ugodni tečaji tujih valut
- odkup in prodaja delnic podjetij in PID-ov
- prepričajte se, da je pri ZVONKI postopek najhitrejši in najugodnejši
- sočasno lahko izbirate med bogato ponudbo usnjenih izdelkov

PRI ZVONKI DOBITE ČASOPIS GORA IN VODNIK "POT PO DOLU GOR IN DOL"

BAR NA OTLICI

BRUNA LIKAR s.p.

tel.: (05) 36 49 616

Pri Bruni dobite časopis GORA in vodnik POT PO DOLU GOR IN DOL

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje
in varovanje naravne in kulturne dediščine Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina,
tel/fax 065 649 023.

Uredniški odbor:

Glavni in tehnični urednik: Edo Pelicon

Odgovorni urednik: Slavko Vidic

Lektor: Franc Černigoj

Tisk: PG Sedmak Ajdovščina

Naklada 500 izvodov

Oblikovanje logotipa društva GORA: Silva Karim

Fotografija na prvi strani: Jože Lipušček

Fotografija na zadnji strani: Elvica Velikonja

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana